

TDK-dolgozat

Molnár Balázs Kolos

2011.

Önkormányzati rendszerünk a fiskális föderalizmus
elméletének tükrében

„There can be economy only where there is efficiency.” - Benjamin Disraeli

Kézirat lezárása: 2011.november 8.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	1
2. AZ ÖNKORMÁNYZATI TÖRVÉNYTERVEZETRŐL	2
3. JAVAK TÍPUSAI.....	4
4. A FISKÁLIS FÖDERALIZMUS ELMÉLETI IRÁNYAI	11
A, Az első generációs elmélet	11
B, A második generációs elmélet	15
5. AZ EDDIGI ÖNKORMÁNYZATI RENDSZER JELLEMZÉSE.....	19
6. EGY LEHETSÉGES MEGVALÓSÍTÁS AZ ELMÉLETEK ALAPJÁN.....	26
A. Közoktatás	26
B. Infrastruktúra	31
C. Egészségügy	40
D. Kultúra	42
E. Külügy, honvédelem.....	42
F. Lakásügy	42
G. Környezetvédelem.....	44
H. Kisebbségpolitika	47
I. Közbiztonság	48
J. Egyebek.....	49

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat: Javak csoportosítása, forrás: Musgrave (1989)

1. ábra: Különböző javak típusai, forrás: Vígvári (2002)

2. ábra: Kollektív javak – előállítás és finanszírozás, forrás: Vígvári (2002)

3. ábra: Új kötvénykibocsátások értéke, forrás: BM

4. ábra: Az önkormányzati szektor nettó egyenlege, forrás: KSH

5. ábra: egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat méterben, forrás: KSH

6. ábra: PISA kutatási eredmények, 2009, forrás: NEFMI

7. ábra: Infokommunikációs eszközökkel való ellátottság, forrás: AGB Nielsen

8. ábra: Önkormányzati bérlakások Magyarországon, forrás: KSH

1. BEVEZETÉS

Manapság is megoldatlan kérdést jelent a politikusok és közgazdászok számára, hogy mekkora is legyen a kormányzat szerepe illetve azon belül is a helyi és a központi kormányzati szintek közötti munkamegosztás, vagyis a decentralizáció vagy centralizáció aránya, milyen legyen a közszektor vertikális struktúrája. Ez utóbbi ugyanis a fiskális föderalizmus mára már több generációt megélt és átvitatott témája.

Napjainkban Magyarországon is vita övezi a témát, hiszen folyamatosan hallhatunk arról, hogy önkormányzatok kerülnek adósságspirálba, likviditási gondokkal küzdenek, napról-napra élnek, hiszen túl sok közfeladatot kell ellátniuk, ezért cserébe viszont túl alacsony bevételekkel rendelkeznek vagy a támogatásokat sem a központi programoktól, sem az Európai Uniótól nem tudják lehívni, projekteket megvalósítani önerőhiány következtében. Jelenleg azonban adott a politikai környezet bármi megváltoztatására és a politikai akarat is megvan, hogy változtassanak a körülbelül 20 éve létrejött magyar önkormányzati modellen.

Hazánkban a rendszerváltáskor kialakult önkormányzati rendszer, eléggé sajátos képet mutat. Gyakorlatilag plusz hatalmi ágként, az Európában megszokottnál lényegesen nagyobb önállósággal jött létre a magyar modell. Ez a helyzet önmagában nem volna rossz, azonban ahogy (Vígvári, [2009]) fogalmazott, az mondható el, hogy a közfeladatok erős decentralizálását nem annak előnyei, hanem a „konfliktusdecentralizáció” Nyugaton sem ismeretlen gyakorlata motiválta. Az elmúlt időszakban folyamatosan adott át a központi kormányzat feladatokat (, hogy csak a nagyobbakat említsük, szociális ellátás, tűzoltóság) a helyi szintnek, miközben állandó forráselvonások elszenvedői az önkormányzatok. Ebből pedig egyenes úton következik a közfeladatok egyre romló színvonala, illetve az eladósodás, ha szinten kívánják tartani az ellátás minőségét. Mostanra olyan mértéket öltött a szektor eladósodottsága, hogy az a fiskális stabilitást is veszélyeztet, amin pedig sajnos tovább súlyosbított a gazdasági, pénzügyi válság, illetve a főképp svájci frankban denominált önkormányzati kötvényeket sújtja a rekordokat döntő erően erős svájci frank árfolyam.

Azt már elég régen belátták a közgazdászok, hogy állami beavatkozásra szükség van, hiszen a piaci kudarcok folyamatosan jelen vannak, nem működnek megfelelően a szabad piacok. Ahol pedig jelen vannak ezek a kudarcok, ott az államnak kell valamilyen módon

szerepet vállalnia. Ez az állami szerep folyamatosan erősödött és napjainkra határozott és erős szerepet játszik az állam a kapitalizmusra berendezkedett országokban is. Némelyeknél visszafogottabban, ahol konzervatív kormányzat van, vagy úgy alakult ki a hagyományok folyamán (például USA), máshol pedig szinte az állam irányít mindent, ahol szociáldemokrata kormányzat van vagy úgy alakult ki korábban az állam berendezkedése (például Svédország, Oroszország). De még a visszafogottabb állami szerepvállalást valló nemzetek esetén is jóval nagyobb az állam szerepe, mint valaha korábban. Arról viszont továbbra sem született egyértelmű konszenzus, hogy az állam szerepe illetve szerepének munkamegosztása milyen mértékű legyen, emellett pedig a különböző politikai oldalak és pártok is eltérően gondolkodnak mindkét kulcskérdésben. Mindegyik megoldás mellett érvek sokasága sorakoztatható fel.

A dolgozat először a jelenlegi önkormányzati reformtervezet egy kritikáját tartalmazza, majd ez alátámasztandó a kezdetektől indul el. Az elméleti alapok bemutatását a javak különböző típusaival kezdi, majd innen áttérve a fiskális decentralizáció elméleti irányait, elméleti előnyeit illetve hátrányait kívánja bemutatni. Majd végül az eddigi magyar önkormányzati rendszer témához vonatkozó jellemzőire, problémáira tér rá és befejezésképp a szerző által lehetséges kiútnak, megoldásnak a váza zárja a dolgozatot.

A kutatás fő célja, hogy egy lehetséges keretet adjon az önkormányzati feladatoknak és azok ellátásához, ugyanis a szerző véleménye szerint a korábbi önkormányzati törvénytervezet legnagyobb hibája - mely később kifejtésre kerül bővebben – az volt, hogy nem adtak az önkormányzatoknak még csak útmutatás szintjén se egy keretet, mely feladatokat vállalják, és azokat hogyan lássák el. Ebből pedig következett a túlvállalás illetve alulteljesítés, melyek egyik és egyben legtöbbször a médiában forgó következménye a helyi szint eladósodása.

2. AZ ÖNKORMÁNYZATI TÖRVÉNYTERVEZETRŐL

A törvénytervezet a szerző szerint egy nagyon fontos ürt tölthet be az önkormányzatok eddigi működési keretében, azáltal, hogy a dolgozat témájaként is szereplő, önkormányzatok kötelezően ellátandó feladatait deklarálja. Azonban e téren vannak hiányosságai is a tervezetnek, ugyanis sajnos csak címszavakban sorolja fel az ellátandó feladatokat. A feladatok ellátásának módjáról, minőségéről többségében majd később

meghozandó törvények szólnak majd. Ezáltal sajnos nagyon kevés konkrétum derül ki a tervezet erről szóló részeiből.

A felsorolásból kiderül, hogy a közoktatás illetve a kórházak üzemeltetése. Ezek centralizálása pedig a szerző véleménye szerint hatékonyságvesztéshez vezethet. (Ennek okai a dolgozat későbbi fejezetei során kifejtésre kerülnek részletesebben.)

A feladatok törvénybe „vésése” már egy kitűnő első lépcső az ahhoz vezető úton, hogy most rendbe tegyék az eddigi rendszer hibáit, torz formáját oly módon, hogy kiigazítsák, arányosítsák a feladatokat és a hozzájuk tartozó finanszírozást, illetőleg az ehhez szükséges önkormányzati vagyon szintjét. Ezt rögtön a tervezet 2. fejezetének elején meg is teszik, azonban a szövegből később sem derül ki, hogy miképpen tervezik ezt végrehajtani. Így ezen a téren sem tudni, hogy hosszútávon működőképes, fenntartható szisztémát hoznak-e létre a törvényalkotók. Van később ugyan egy alfejezet Az önkormányzati vagyon címmel, azonban ez is kevés konkrétumot tartalmaz.

A szerző véleménye szerint problémákat vet fel az önkormányzati vagyon tervezett „megkurtítása” is. Ha ez ellenszolgáltatás nélkül történik meg rendkívüli bajba sodorhatja az önkormányzatokat. Főképp az olyanokat, akik az elmúlt években ruháztak be intézményépítésekbe, felújításokba. (példa képpen Szentendrének, Dietz Ferenc, MTV Ma Reggel, 2011. október 18-i adás)

További problémát jelenthet, hogy a törvény deklarálja a feladatfinanszírozást, azonban pontos kimutatás, kutatás továbbra sem készült arról, hogy mennyibe kerülnek adott feladatok. Ez alapján pedig megtörténhet a korábbi folyamatok folytatódása, vagyis a helyi szintek alulfinanszírozottsága.

Finanszírozás terén nagy szabadságot ad a szöveg az önkormányzati adókievetésnek. Ez a fajta forrásszerzés, új adónemek bevezetése helyi szinten a jelenlegi gazdasági helyzetben nehéznek mondható. Amellett, hogy növelné a jelenleg Magyarországon enélkül is sajnálatos módon nagyarányú feketegazdaságot, a válság hatásaként még az adóalanyok fizetőképessége is megkérdőjelezhető.

Méretgazdaságossági szempontokból is előrelépést jelent a tervezet, ugyanis közös önkormányzati hivatalt kell létrehozniuk a 3000 lakosnál kevesebbel rendelkező, egymással határos településeknek. Ez nagyban racionalizálhatja a jelenleg körülbelül 3200 önkormányzattal működő rendszert. Főleg a feladatellátás terén, ugyanis jelenleg gyakran túl kicsik egyes hivatalok bizonyos feladatok megfelelő szintű ellátásához.

A jelenlegi kerületi rendszer azonban sajnos megmarad. Ez nem működött eddig sem hatékonyan az egyes kerületek közötti megoldatlan viták miatt gyakran fontos, nagy volumenű beruházások, fejlesztések maradtak el, csúsztak évekkel például. Pozitívum itt egyébként, hogy a kerületek kezében lesz a parkolók üzemeltetése, melyből megfelelő források áramolhatnak hozzájuk, így ezen kormányzatok esetén megszüntetve forráshiányos helyzetüket.

Ez, illetve a nagyvárosok megmaradó nagy „hatalma” azt mutatja, hogy a politikai lobbik nagy mértékben befolyásolhatta a tervezet íróit, azok akaratát. Ugyanis jelenleg szinte minden nagyváros kormánypárti vezetésű illetve ugyanez elmondható összességében is a legtöbb helyi kormányzatról.

A tervezet a főállású polgármesterek összeférhetetlenségére is kitér, és kijelenti, hogy néhány kivételtől eltekintve nem tevékenykedhetnek más körben, illetve nem lehet más tisztségük. Ebből következően polgármesterek és önkormányzati képviselők sem lehetnének egyszerre.

Ennek előnye, hogy a helyi kormányzatok vezetői illetve az országgyűlési képviselők is jobban tudnak majd koncentrálni tisztségük minőségi betöltésére, több időt szentelhetnek majd munkájuknak. Azonban hátránya lehet egy olyan következmény, hogy valószínűleg a nagyon lokálpatrióta polgármestereken kívül a jobb képességű, egyszerre polgármesteri és országgyűlési képviselők az Országgyűlést választanák munkájukként, ahol a jelenleg kialakuló rendkívül centralizált rendszerben több a munka, többet lehet tenni, nagyobb a felelősség illetve a javadalmazás is. Így ezáltal a jelenleginél gyéresebb önkormányzati vezetés alakulhat ki a szerző véleménye szerint.

Pozitívum viszont, hogy kötelező továbbképzéseket szerveznek majd a képviselőknek. Ez biztosíthatja az általuk végzett munka minőségjavulását hosszútávon.

3. JAVAK TÍPUSAI

Mindennapi életünk során megszámlálhatatlanul sok közjósággal találkozunk, sokat annak gondolunk, sokról pedig nem is gondolnánk, hogy annak valójában mi is fogyasztói vagyunk, részesülünk belőle, hasznot szerzünk általa. A dolgozat következő része erről kíván szólni.

Smith óta beszélhetünk javakról, mint az emberi szükségletek kiegészítésének eszközeiről. Ezek típusai közt szóba jönnek szabad javak, magán javak illetve kollektív javak.

Szabad javakról akkor beszélhetünk, ha ezek a javak emberi beavatkozás nélkül felhasználhatóak, ide tartoznak például a természeti erőforrások.

(Musgrave [1989]) nyomán azonban most másik megközelítést alkalmaznánk a javak bemutatására és csoportosítására. Az előállított termékeket, szolgáltatásokat a fogyasztásból való kizárás illetve a fogyasztásukra létrejövő versengés alapján osztályozzuk és mutatjuk be a következőkben.

1.táblázat
Javak csoportosítása
(forrás: Musgrave)

	Kizárás	
	Lehetséges	Nem lehetséges
Versengő	Tiszta magánjavak	Vegyes javak
Nem versengő	Vegyes javak	Tiszta közjavak

Az emberi termelés által előállítható szolgáltatások és termékek, melyek fogyasztása versengő és megvalósulhat a kizárás is - például árazás alapján - a magánjavak. Ezeket piaci körülmények közt magánvállalatok szokták szolgáltatni, a piacon található kínálatuk és keresletük, így ezekkel a dolgot nem kíván foglalkozni.

Annál inkább a kollektív javak szolgáltatásával. A vegyes javakat, illetve a tiszta közjavakat összefoglaló nevükön kollektív javaknak szokás emlegetni.

A vegyes javaknak két fajtáját különböztetjük meg, a megkülönböztetett javakat (meritórikus javakat), illetve a díjfizető és közös készletű javakat. Ezek általában közpénzek felhasználásával, állami feladatvállalással kielégíthető szükségletek.

A megkülönböztetett javak olyan speciális kategória, ahol az állam az emberek, a közösség érdekében tiltja vagy kötelezővé teszi adott jószág fogyasztását. Ahol tiltást alkalmaz (például drogok), ott az állam jogi szankciókkal él, míg azokban az esetekben

ahol kötelezi az embereket (például védőoltások esetében) a fogyasztásra, ingyenesen nyújtja a jószágot. A javak ezen típusánál a kizárás lehetséges, a piac a keresletet elégíti ki, azonban közszükségletté alakultak. Fontosak a közösség számára, ezért az állami költségvetést is felhasználjuk a finanszírozásukra. Általában az egyén más hasznosságot tulajdonít az ilyen javaknak, mint az állam, vagy azért, mert csak korlátozottan racionális (mivel például információhiányban szenved), vagy azért, mert időben nem következetes. Ilyenek a közoktatás, a közegészségügy vagy az egészségbiztosítás, melyeket egyes csoportok számára ingyen vagy nagy támogatással tesz elérhetővé a kormányzat.

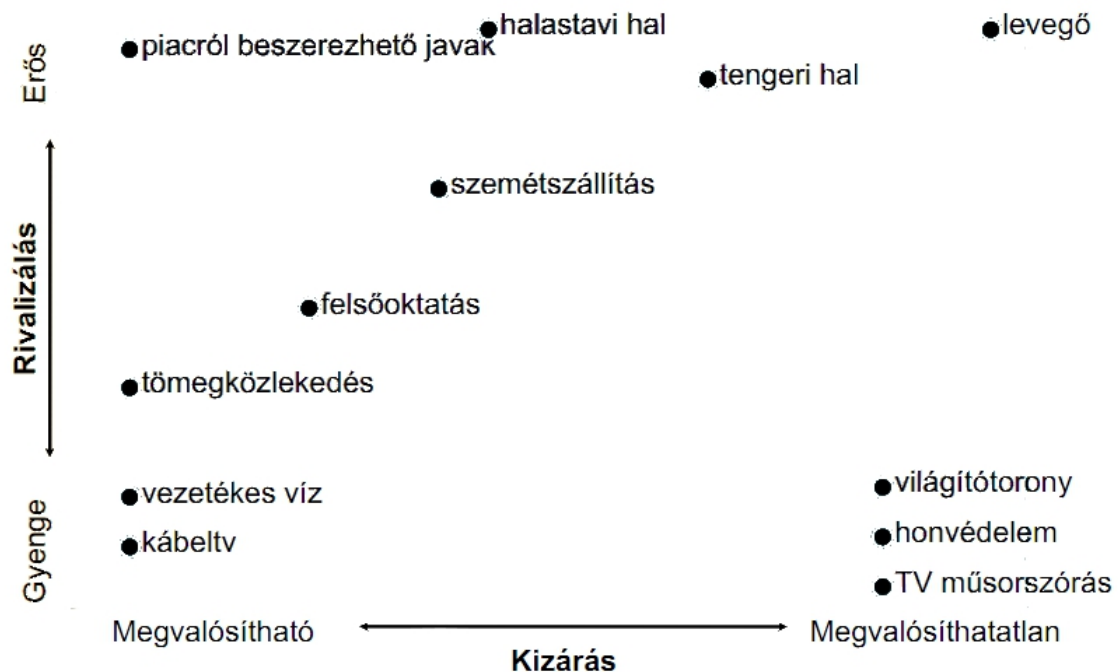
A díjfizető javak esetén olyan szolgáltatásokra kell gondolni főként, melyekért fizetni kell, azonban közös a használat. Ez utóbbi abból adódik, hogy ide tartozó jószág esetén az egyének fogyasztása nem vagy csak nagyon nehezen zárja ki a többieket a fogyasztásból. Itt példaként említhető meg bármelyik BKV járat, vagy az autópályák, hiszen van egy olyan mértéke a zsúfoltságuknak, mikor kizáródhat fogyasztó. A haszon kezdetben növekszik, majd egy bizonyos taglétszámot elérve csökken, zsúfoltság jelei megfigyelhetők, a költségek ezzel ellentétesen pedig csökkennek minden plusz taggal.

A közös készletezésű javak esetében pedig a kizárás nem lehetséges, a javak fogyasztása egyénileg történik, a fogyasztásban azonban érvényesülhet verseny. Gondoljunk csak a közparkokra vagy ásványi kincseinkre, de ide tartozik a levegő vagy tavak, folyók is.

A tiszta közjószágot Samuelson úgy határozta meg, mint az olyan jószág, amit közösen élvezünk. Vagyis ennek a fogyasztása nem eredményezi azt, hogy az adott jószágból mások csak kevesebbet fogyaszthatnak, tehát fogyasztásuk nem versengő. Gondoljunk például csak a honvédelemre.

A definícióból következik, hogy minden egyén a jószág egészét fogyaszthatja, tehát határköltségük állandó, új fogyasztók belépése esetén se változik. Az egyéni keresleti görbéket nem horizontálisan, mint a magánjavak esetén tettük, hanem vertikálisan kell összegeznünk. Az aggregált keresletet pedig úgy lehet megállapítani, ha azt vizsgáljuk, hogy az egyes fogyasztók mennyit fizetnének érte, majd ezeknek az összegét vesszük.

A valóságban azonban a javak osztályozása nem ilyen egyszerű, ezt az alábbi ábra megfelelően szemlélteti:

1. ábra
Különböző javak típusai
(forrás: Vígvári)

A különböző javak rövid bemutatása után látszik, hogy közpénzügyi szempontból a vegyes és a tiszta közjavakkal kell foglalkozni, vagyis a kollektív javakkal.

Ezenbelül oszthatjuk őket helyi illetve nem helyi kollektív javakra. Nem helyi kollektív javak, melyek nyújtása során nem csak egy település vagy régió lakói „fogyasztják” a jószágot, hanem az ország egésze részesül belőle. Ilyen például a külpolitika. Helyi kollektív javak pedig értelemszerűen az olyan javak, melyek nyújtásából csak adott területen élő emberek részesülnek, illetve azok is különböző mértékben. Egyenlően részesülnek például az infrastruktúrából adott településen élők, ha feltételezzük, hogy mindenkire be van vezetve a gáz, villany és a vízhálózat. Különböző mértékben részesülnek azonban például a biztonságérzet „nyújtásából” azok akik a helyi rendőrséggel egy utcában laknak, mint akik tőle messze, azonban még ugyanahhoz az övrészhez tartozók.

Problémák is felmerülnek a kollektív javak nyújtása kapcsán, a következőkben ez kerül ismertetésre.

Kizárhatóság a javak ezen típusa esetén általában nem valósul meg, a fogyasztók nem vagy csak nagyon nehezen zárhatóak ki a hasznokból. Ez a tulajdonság több problémát is felvet. Ugyanis nincs olyan mechanizmus, amivel a fogyasztó kényszeríthető lenne sem a fizetésre, sem pedig preferenciái közvetlen kinyilvánítására. Bár előfordul néhány kivétel, ahol a preferenciák szabad kinyilvánítása megtörténik, például közszolgálati tévéműsorok nézettségében mérhetőek az igények, de nem ez a gyakori. Általános esetben közösségi döntések által a kormányzat próbálja megtalálni az erőforrások allokációjának egy olyan mértékét, amely Pareto-optimális állapotot hoz létre. Ennek témakörét a Közösségi döntések elmélete boncolgatja. A kollektív döntéshozatal azért szükséges, hogy meghatározhatóvá váljon, mely javakat kell a közszektornak biztosítani, és ezért milyen adókat kell kivetni. Azt próbálja elérni, hogy összegezhető legyen az egyének társadalmi jóléti függvényeit. Ha ez sikerül, akkor társadalmi döntéseket hozhatunk. Ez egy politikai folyamat része, amellyel a dolgozat nem kíván a továbbiakban foglalkozni. (Mike, [2009])

További problémaként merül fel ezen típusú javak finanszírozása illetve a fogyasztók egyéni profitmaximalizálásából következő potyautas magatartás is.

Utóbbi az egyén számára hasznos, a közösség számára viszont nem, ezért próbálnak is védekezni ellene ellenőrzésekkel, bírságolásokkal. Ha pedig mindenki egyéni érdekei és nem a közösségé, (amelynek nem melleleg ő is tagja) szerint cselekedne, akkor a jószágot nem állítanák elő. Ez etikai kérdéseket is felvet, amelyekre e szöveg nem tér ki.

Finanszírozásukra pedig a potyautasprobléma csökkentése érdekében az adókat a megfelelő szinten kell megállapítani. (Musgrave [1989]) szerint pedig haszonelvű adókat és használói díjakat kell kivetni. Haszonelvű adózás esetén a termelés mennyisége az, ahol az egyének határhasznainak összege egyenlő a termelés határköltségeivel és mindenkit a jószágból eredő határhaszna alapján adóztat a kormányzat. Az ilyen javak esetén ugyanis az árazás diszkriminatív lenne, mivel ebben az esetben profitmaximalizáló kibocsátás nem a határhaszon, hanem a határbevétel alapján határozódna meg.

(Cullis és Jones [2003]) szerint potyázás leginkább akkor jelenik meg, amikor tiszta közjavakat szolgáltatnak nagy csoportok számára, amiknek tagjai úgy érzik, hogy egyéni döntésük nem befolyásolja a többiekét. Ilyenkor a nagy csoporton belül úgy kell alakítani

a viszonyokat, mintha kis csoportos szituáció volna, érzékelteni kell mindenkivel, hogy az egyén magatartása hat a többiére. Az ilyen helyzetekre találták megfelelőnek a Clarke-adót, amikor az egyént annak a pótlólagos költségnek megfelelően adóztatják, amennyit a közösség többi tagjának okoz.

Ha már rátértünk az előállítás finanszírozására, vegyük részletesebben szemügyre az alábbi táblázatot.

Finanszírozás	Élelmiszer (vételár) Gyógyszer (támogatott díj) Autópálya (díj, hitel)	Ivóvíz (díj) Felsőoktatás (tandíj, hitel)	Magán
	Védőoltás (adó) Felsőoktatás (állami támogatás) Háziorvos (igénybevétel alapján) Fegyver (kormányzati vásárlás)	Kórház (HBSC alapú) Úthálózat (adó) Közigazgatás (adó) Honvédelem (adó) Rendvédelem (adó)	Közösségi
	Magán	Közösségi	

2.ábra

Kollektív javak – előállítás és finanszírozás

(forrás: Vígvári)

A magánfinanszírozás használói díjak vagy árak révén valósulhat meg. Ha a jószág versengő, fogyasztásából kizárás lehetséges, nem okoz marginális externáliát és a jövedelmek elosztása igazságos, akkor ezt a módszert kell alkalmazni. Minden szuverén fogyasztó az ár és a határhaszon révén szabadon maximalizálhatja hasznosságát, a végeredmény így hatékony és elosztási szempontból méltányos állapot.

Állami finanszírozás kell, ha a jószág nem versengő, jelentős extern hatást idéz elő vagy ha a politikának a redisztribúció a célja. Gyakran célozza a méltányosságot és a felelősség megosztását, mint allokációs hatékonyság megvalósítását.

Ha magántermeléssel történik az előállítás, akkor a profit maximalizálása a termelési hatékonyságot és az allokációs hatékonyságot is biztosítja. A részvényesek, tulajdonosok érdekében a költségeket minimalizálják, viszont probléma a megbízó-ügynök fellépése (ilyenkor hatékonyságvesztés történik).

Állami termelésre van szükség ha egy beruházás nem osztható, vagy ha a jószág magán előállítása gazdasági hatalmat szül (monopol helyzet), esetleg ha a termelést szerencsés az állam leple alatt végezni (önkéntes véradás).

Az államosított iparágak viszont újabb problémákat vetnek fel. (Wiseman, [1989]) szerint senkinek se fűződik érdeke a tőke jövedelmezőségéhez, mivel nincs tulajdonosa, az egyének azonban nem úgy tekintenek rá, hogy ami senkié az mindenkié. Tulajdonosnak az államosított iparágban a parlamentnek felelős miniszter felel meg, de ő se tud szankciókat alkalmazni, mint pl vagyon értékesítése. A menedzsment nem ütközik korlátokba, mivel az alkalmatlan menedzsment itt nem csökkenti a vállalat értékét, emiatt pedig alkalmatlansága nem derül ki, nehezebben mérhető az eredményesség és a teljesítmény, mint a piacokon. Emellett pedig a profit és az osztalék nincs a vállalat céljai között, a verseny kizárása pedig csökkenti a jövedelmező innovációt és a bürokrácia fejlődéséhez vezethet. A dolgozók felismerik, hogy a veszteségtermelés nem csődöt és munkanélküliséget okoz, hanem a veszteségeket az adókból finanszírozott támogatásokkal fedezik.

Az egyik lehetséges kiút ezekből a privatizáció, míg a másik a szervezet belső struktúrájának fejlesztése.

Az államilag nyújtott javak magántermelése megvalósítható úgy nevezett utalványos programokkal, amelyek során az egyénekre hagyjuk a döntést, hogy melyik termelő kapja a megbízást. Utalványokat kapnak, amelyek segítségével magántermelőktől szerzik be a javakat. (Stiglitz [2003])

Emellett szól érvként, hogy az egyének külön-külön jobb helyzetben vannak, jobban feltudják mérni melyik termelő, szolgáltató nyújt megfelelő minőséget, illetve ha

csalódnak válhatnak később. Jelenleg az Egyesül Államok szenátusában és a közvéleményében is heves viták folynak az amerikai társadalombiztosítás utalványosra váltásáról.

4. A FISKÁLIS FÖDERALIZMUS ELMÉLETI IRÁNYAI

A, Az első generációs elmélet

Mint a bevezetőben már említésre került a fiskális föderalizmus témaköre a különböző kormányzati szintek közötti munkamegosztást kutatja. A föderalizmus alapkérdése a decentralizáció és a centralizáció közötti választás (Oates [1999]). Decentralizálnak tekintjük, ha az adott kormányzati szintek közti alsó szint látja el az adott közfeladatot, funkciót, centralizálnak pedig, ha valamely felsőbb szint.

A decentralizációt abból a szempontból gyakran vizsgálják, hogy a centralizáció mekkora jóléti veszteséget okoz (Oates [1991]).

A helyi kormányzat mindig hatékonyabban, de legalább ugyanolyan hatékonyan tudja a Pareto-hatékony mennyiséget szolgáltatni saját illetékességi területén, mint a központi kormányzat, amely valamennyi területen tetszőleges, de egységes mennyiséget kínál, mondja Oates.

Ezt (Cullis, Jones [2003]) több ponttal egészítette ki:

1. Minél nagyobb az ízlésbeli és preferenciakülönbség, a jóléti veszteség is annál nagyobb. A közjószág központi elosztásából származó jóléti veszteség a heterogenitással egyenes arányban nő.
2. A jóléti holtteher veszteség a kereslet ár rugalmasságától is függ. Minél rugalmatlanabb a keresleti görbe, annál nagyobb lesz ez a veszteség.
3. Ha a jószág előállításában megfigyelhető a méretgazdaságosság, az befolyásolja a körzet optimális méretét. Ilyenkor nagyobb közösségek alacsonyabb átlagköltségét érdemes kihasználni.
4. A decentralizáció haszna a kormányzat allokációs funkcióját érinti, a központi kormányzat viszont sokkal jobban képes ellátni a makroökonómiai stabilizációs feladatokat, mint az önkormányzatok.

5. A helyi redisztribúciós politika sem mindig hatásos. Ha a mobilitás nagy, nem tudnak az önkormányzatok a magas jövedelműekre adókat kivetni, mert elköltöznek máshova. Mivel ez a típusú mobilitás nemzetközi viszonylatban alacsonyabb, ezért a központi kormányzat könnyebben valósít meg redisztribúciót.

A klubelmélet alkalmazható arra is, hogy a helyi önkormányzatok optimális méretét megállapítsuk. Minél több ember él az önkormányzat területén, a lakosoknak annál kisebb részt kell viselni az adott jószág teljes költségéből. Másfelől viszont a lakosoknak szembesülniük kell a zsúfoltságból származó többletköltséggel, ami a népességnövekedéssel emelkedik. Ez alapján a lakosságot addig lehet növelni, amíg a lakosok határnyeresége egyenlő nem lesz a határköltségükkel.

(Tiebout [1956]) azt vizsgálta, hogyan döntenek el az emberek, melyik helyi kormányzat területén telepednek le. Szerinte azt választják, ahol a helyi közjószág és adóár-kínálata a legjobban megfelel preferenciáiknak. Ezt a „lábbal szavazás” elméletének nevezték el.

Tiebout Samuelson azzal az állításával szállt szembe, hogy az emberek soha nem tárják fel a kollektív javakra vonatkozó preferenciáikat. Azt állítja, hogy a helyi közösségben az emberek kinyilvánítják preferenciáikat azáltal, hogy hosszútávon (amennyiben a mobilitás viszonylag költségmentes) abba a közösségbe költöznek, amelyik a legjobban megfelel ízlésüknek: az adók és hasznok kívánt kombinációját kínálja. Az életterükként szolgáló közösség megválasztása épp úgy kifejezésre juttatja kollektív javak iránti preferenciáikat, mint ahogy vásárlásukkal a magánjavak piacán kifejezik ezt.

Hughes szerint a decentralizáció tétele értelmében a Tiebout-hatás növeli a decentralizációból származó jóléti nyereséget: a helyi preferenciák és a helyi kormányzati politikák különbsége erősítheti egymást.

Az idők folyamán bebizonyították, hogy nem csak a mobilitás költségmentessége az egyetlen feltétele az elmélet működésének.

A Tiebout-mechanizmus feltételei ugyanis:

1. Valamennyi közösség összes jellemzőjének teljes ismerete: Feltételezzük, hogy az egyén minden információval rendelkezik
2. költségmentes mobilitás: nem csak közpénzügyi szempontok döntenek a letelepedésről: hanem például baráti, családi kapcsolatok, munkalehetőségek, bár a munkalehetőségeket a helyi önkormányzatok ösztönözhetik, ahogy azt teszik is ma Magyarországon sokan az

önkormányzatok közül iparűzési vagy egyéb adók elengedésével, különféle kedvezményekkel a befektetőknek. Illetve még kivétel ez alól az, amikor belvárosban dolgoznak az emberek és a külvárosok közt döntenek (Musgrave [1989])

3. externáliák: a háztartások elköltözése externáliákat okozhat. A zsúfoltság növelése miatt, extern hatások érik azokat, akik már a közösség tagjai.

4. méretgazdaságosság: az egyensúlyi állapot eléréshez rendkívül sok helyi közösségnek szükséges léteznie az emberek nagyon sokrétű és eltérő igényei miatt. Ebben az esetben azonban elvesztenénk azt a hasznot, amely a méretgazdaságosságból származhat.

5. a spillover hatás, azaz a hasznok túlcsoportulása: az egyik önkormányzat által biztosított hasznok túlcsoportulhatnak egy másik illetékességi területére is. A két kormányzat vagy közvetlen alku révén internalizálja a túlcsoportulást (ahogy teszik azt például az elővárosi közlekedés budapesti támogatásával) vagy a központi kormányzat is közbeléphet.

6. nem statikus preferenciák: a helyi szolgáltatások iránti preferenciák az emberek életciklusa során megváltoznak

Az említett feltételek valószínűtlensége hiteltelenné teszi az egész Tiebout-modellt.

(Oates [1977]) szerint viszont, ha az ingatlanok mennyisége állandó, a jobb közszolgáltatásokat nyújtó területre történő bevándorlás felhajtja az ingatlanárakat. Megállapítása alapján az ingatlanok ára fordítottan viszonyul az adókulcshoz. Továbbá pedig az egy tanulóra jutó oktatási kiadások és az ingatlanok értéke között egyenes a kapcsolat. Vagyis a fiskális kiadások növelése miatt többen vándorolnak be a településre, amiből az szűrhető le, hogy az emberek hajlandóak többet fizetni azért, hogy jobb minőségű közszolgáltatásokat nyújtó közösségben élhessenek.

Empirikus vizsgálataik során (Gramlich [1987]) és (Inman-Rubinfeld [1996]) kimutatták, hogy a kereslet homogenitása lényegesen nagyobb azokban a külvárosokban, amelyek közelében számos másik kormányzat is található. Ellenben ott, ahol csak kevés alternatíva közül lehet választani, ezért az elvándorlás nem olyan könnyű a kereslet heterogénebb.

A Tiebout-hipotézis azon a feltevésen is alapul, hogy sok egymással versengő közösség tevékenykedik. A legtöbb esetben a valóságban azonban ezek száma eléggé korlátozott egy adott területen, illetve a közösségek nem egyszerű haszonmaximalizáló magatartás alapján hozzák döntéseiket, hanem politikai folyamatok révén.

A „lábbal szavazás” mechanizmusa egy újabb különbség a magánjavakhoz képest. Magánjavak esetén, akinek eltérő ízlése van az olcsóbb árakból profitál az átlaghoz mérten, míg a kollektív javak esetén nem látható tisztán egy ilyen jellegű egyértelmű haszon. Ez abból következik, hogy a közszolgáltatások ára, ha alacsonyabb rá a kereslet, akkor vagy relatíve nagyon magas, mivel kevesebb fogyasztó közt oszlik el a költség, vagy meg sem termelődik, ha éppen olyan kevesen preferálják adott szolgáltatást.

(Oates [1991]) vizsgálatai során úgy tűnt, hogy bizonyos fiskális körök a központi kormányzat előjogai közé kell tartozzanak, míg másokat alacsonyabb szinten lehet jobban ellátni. Szerinte például végső megoldás lehetne, ha a központi kormányzat foglalkozhatna az elosztási problémákkal, a közszolgáltatások biztosítását pedig hagyják a decentralizált szintekre.

A redisztribúciót ugyanis nem tudja helyi szint hatékonyan végezni, hiszen ekkor a mobilitás helyi szinten befolyásoló tényezőként lépne fel. A helyi szintek maximum nem mobil alapra, például földre, ingatlanokra kirótt adókat képesek hatékonyan beszedni. Ha a mobilitás magas, akkor a helyi önkormányzatok azzal szembesülhetnek, hogy az agresszív redisztribúciós politikát folytató kormányzatoktól máshova vándorolnak a gazdagabb háztartások, míg alacsony jövedelműeket vonz a területre a helyi kormányzat, akiknek így hosszú távon kevesebbet tudnak újraelosztani. Ezért meg kell állapítani, hogy egy teljesen decentralizált rendszerben a háztartások mobilitása ahhoz vezet, hogy az alacsony jövedelmű családok nem jutnak elegendő támogatáshoz. (Brown, Oates [1987]) Azonban ez egy olyan fajta szegregáció, amit, mint politikai, mint etikai okok miatt nehezen tolerálhatunk. Továbbá pedig értelemszerűen következik, ha egy szegény közösség ugyanolyan szintű szolgáltatásokat kíván nyújtani, mint egy gazdag közösség, akkor magasabb adókulcsokat kell ehhez kivetnie.

Ezáltal pedig felmerül a specifikus egalitarizmus problémája, (Stiglitz [2003]) szerint bizonyos jószágok fogyasztása nem függhet az illető (vagy szülei) jövedelmétől illetve vagyonától.

Sok érv van az olyan programok ellen, melyek a helyi közszolgáltatások nyújtásában mutatkozó egyenlőtlenségek csökkentésére törekednek.

Az első érv a fogyasztói szuverenitás argumentum: az egyénekre kell hagyni, hogy kiválasszák mely javakat részesítenek előnyben. A helyi közjavak ellátási egyenlőtlenségeinek csökkentését szorgalmazó programok eltorzítják ezeket a preferenciákat, a célirányos jutatások pedig a helyileg nyújtott javak kínálatát torzítják.

A második érv, hogy az ilyen programok célkitűzései nem egyértelműen meghatározottak, a legtöbb közösségben ugyanis szegény és gazdag emberek egyaránt élnek.

Harmadik érv szerint az ilyen programok a helyválasztás hatékonysági veszteségeihez vezethet, torzítják a lakóhely és üzleti telephelyválasztási döntéseket. Bár ez az érv Magyarországra kevésbé áll fenn, mivel a magyar társadalom enélkül is kevésbé mobilis, mint az eredetileg Stiglitz által vizsgált amerikai. (Stiglitz [2003])

Tehát a helyi kormányzatra nem szabad hagyni az újraelosztás funkcióját, éppúgy ahogy stabilizációs funkciót sem tud ellátni a helyi szint. Ez utóbbi abból adódik, hogy túl kicsi a körzetük a helyi kormányzatoknak, ahhoz hogy átlássák az egész makroszintű gazdaság éppen adott időszakban hogyan működik, ezáltal és a túlsordulási hatás által, mivel túl nyitottak a helyi kormányzatok nagyon gyakran csökkentenék vagy esetleg kioltanák egymás stabilizációs intézkedéseit. A helyi szervek nem lennének hatékonyak a munkanélküliség illetve az infláció leküzdésében. Központi szinten kellőképpen átlátható a rendszer és összehangolt döntések illetve intézkedések hozhatók, egyedül ezen a szinten összpontosul annyi forrás, amely hatásos gazdaságpolitikát eredményezhet. Ellenben szinte minden szerző elfogadja, hogy az alsóbb szintek politikáját meg kell próbálni összehangba hozni a makrogazdasági célokkal, így növelhető még inkább a gazdaságpolitika hatékonysága.

A leírtak alapján az mindenképpen nyilvánvaló, hogy a helyi szintnek az allokációs funkció ellátásából, kollektív javak nyújtásából kell kivennie részét. A korábbiakban már bemutatásra került, hogy vannak bizonyos olyan kollektív javak, mint például a külpolitika vagy a nemzetvédelem melyekből az egész nemzet profitál, ezeket értelemszerűen a központi kormányzat tudja hatékonyan nyújtani. Ezzel ellentétben azonban nagyon sok közjószág főképp a helyi lakosokra koncentrálódik, az apróbb túlsordulásoktól eltekintve, ezeket a helyi szintek megfelelőbben, jobban tudják ellátni, mint a központ, így csökkenthető az egységes szolgáltatásból következő jóléti veszteség.

B, A második generációs elmélet

(Oates, [1999]) úgy határozta meg a második generációs elméletek szerepét, hogy meg kell határozniuk a közigazdászoknak mely funkciók és eszközök a legjobbak centralizáltan és melyek jobbak a decentralizált szintjén a kormányszatnak.

Az egész elmélet középpontjában az információ van. Egy tökéletes világban, ahol mindenre kiterjedő információkkal rendelkező központi tervező megállapítaná központiilag a különböző helyi szolgáltatások mértékét, jólétet maximalizálna. Ebből kifolyólag egy ilyen tökéletesen informált világban nem volna szükség fiskális decentralizációra. Azonban a világ nem ilyen.

A különálló helyi döntéshozók közelebb vannak a közösségükhöz (általában benne élnek, részei) ezért jobb, több információval rendelkeznek mind a helyi preferenciákról, mind a földrajzilag eltérő költségekről, amelyek a közösséget érintik.

Nagyon sok ökonometria kutató bizonyítja, hogy a helyi kollektív javak tipikusan árrugalmatlan javak. Ez alapján pedig a lehetséges jóléti nyereség a decentralizáció miatt rendkívül magas lehet. (Rubinfeld, [1987] és Oates, [1999])

Tovább lépés az első generációs irodalomhoz képest továbbá, hogy felmerül, mint lehetőség az is a túlszordulási hatások és az externáliák internalizálása érdekében, hogy növeljék a szolgáltatás hatókörét. Ezzel minden a szolgáltatásból származó előnyt és költséget internalizálva.

Azonban egy ilyen bővítés jóléti veszteséget vonhat maga után, a klubjavaknál felmerült többlet igénybevevők miatt.

További probléma a rendszerekben, melyekre rávilágítottak az egyes helyi kormányzatok területeinek kiszabása során történt. Ugyanis történelmileg indokolt módon korábban az egyes területeket leggyakrabban folyók, patakok, földrajzi helyek választották el egymástól. Azonban napjainkban a kollektív javak hatékony szolgáltatása illetve azok felől való döntése során ezek rossz határoknak bizonyulnak. Ugyanis, ha például egy folyó a határ a folyó azon szakaszával kapcsolatos döntéseket két teljesen független autonóm helyi kormányszatnak kell eldöntenie. Nem dönthetnek külön arról, amiből mindketten profitálnak, azonban ez rendkívül sok probléma forrása, gyakran gátolják egymást. (Ilyen problémák vannak például a budapesti kerületek elosztásakor is, amikor is utcák egyik oldala egyik kerületé másik pedig a másiké. Ez a jelenlegi önkormányzati szisztémánál kifejtésre kerül bővebben is)

A második generáció (a szerző szerinti) legnagyobb előrelépése azonban az úgy nevezett laboratórium-föderalizmus. Ennek során, ha nem rendelkezik a központi kormányzat bizonyos mechanizmusok működéséről adott országban információval és nem akarja annak kockázatát az összes lakosra kivetíteni, akkor, mint egy laborban „learning-by doing” módszerrel egy adott helyi közösségen keresztül megvizsgálhatja, hogyan is működne adott döntés az egész országra kivetítve. (Oates, [1999])

Ha felismerik, hogy hibásan működik egy rendszer, program, akkor néhány ilyen „labor” létrehozásával megfejthetik melyik működhetne legjobban, leghatékonyabban.

A decentralizált rendszerek előnye még, hogy minél decentralizáltabb egy politikai rendszer, annál nagyobb a polgárok befolyása a végkifejletre, illetve a politikai részvételre. Ahogy csökken a kormányzat mérete, azzal ellentétesen nő lakosainak befolyása és annak hatékonysága.

(Weingast, [1995]) 3 feltételt fektet le amely a „piacbarát” föderalizmust jellemzi:

1. decentralizált kormányoknak van az elsődleges szabályozó felelősségük a gazdaság felett.
2. A rendszer tartalmaz egy olyan piacot, melyen a kereskedésnek nincsenek korlátai.
3. A decentralizált kormányzatokra „kemény” költségvetési korlát vonatkozik.

A javaslat alapján a központi kormányzat hatásköre csak annyi, hogy biztosítsa a piac fenntartását, számolja fel a mobilitási és egyéb akadályokat.

Alapelve ennek, hogy az alsóbb szintű kormányoknak nincs kapacitásuk pénzt teremteni, illetve nincs korlátlan hozzáférhetőségük hitelekhez. Továbbá ez magába foglalja azt is, hogy a központi kormányzat nem nyújt mentőövet számukra.

A 18. századi Angliában, illetve a 19. századi Egyesült Államokban ez hatásosan működött is, a helyi kormányzatok adókból tartották fent magukat. Sok iparosodott és fejlődő országokban nagy programok készültek a döntéshozatal helyi szintre helyezésére. Ez a politika lett a válasz a még több, még eltérőbb helyi preferenciákra. Ennek során alakult ki a walesi és skót Assemblies az Egyesült Királyságban, Spanyolországban pedig a tartományi kormányzás erejét növelték. (Oates, [2005])

Ezzel ellentétesen az Európai Unióval egy centralizációs erő alakult ki az elmúlt nagyjából 60 évben. Ez a kormányzás új szintjét hozta el az európai monetáris integráció folyamán, amely jelenleg csődöt készül mondani.

(Garzarelli, [2004]) úgy találta, hogy azzal, hogy a megbízó (Európai Unió központi kormányzata) felajánl, nyújt egy fajta biztosítást, mentőövet minden esetben, nő a valószínűsége, hogy az ügynökök (Európai Unió tagállamai) a lehetségesnél rosszabbul teljesítenek majd. (például nem teljesen hárítják el a makrogazdasági sokkokat)

(Brennan és Buchanan [1980]) a fiskális decentralizációt úgy látták, mint egy mechanizmust a közszektor méretének kordában tartására, kontrollálására. A magánszektor monopoliumaiból kiindulva úgy tekintettek a központi kormányra, mint egy monolitikus Leviathanra, amely saját gazdagodását akarja véghezvinni az adóbevételei maximalizálásával.

A decentralizált kormányzatok közötti versengés azonban ezt visszafogja, mint ahogy a magánszektorban is a versenynél tapasztalhattuk. Ami újat hozott ebben az elméletben az ennek a következménye. Ez alapján ugyanis a fiskális decentralizáció akkor is lehet hasznos, ha a hatáskörben, területen homogének az igények. A fiskális decentralizáció a második generációsok szerint nem csak a preferenciakülönbségek kiszolgálására van, de a jobb elszámoltathatóság és kisebb méret is mellette szól. A centralizáció egy nagyobb koordinációt, összefogottságot biztosít különböző döntések számára, a decentralizált döntéshozatal jobb számon kérhetőséget biztosít. (Seabright, [1996]) a számon kérhetőséget és elszámoltathatóságot úgy definiálja, mint a lehetőséget, arra, hogy az adott körzet jóléte befolyásolja a kormányzat (újra)választását.

A valóságban azonban nincsenek eddig bizonyítékok kapcsolatra a fiskális decentralizáció és a gazdaság teljesítménye között. Arról sem tudunk eddig semmit, hogy a fiskális decentralizáció oka vagy következménye lenne gazdasági fejlődés. A második generációs fiskális föderalizmus irodalma még fejlődik folyamatosan, az első generációssal ellentétben.

Egy központi kormányzat egyszeri összegű költségvetési támogatás biztosítása helyett jobban tenné, ha a helyi kormányzatok helyi szolgáltatások közti rugalmasságát korlátozná egy „kettős költségvetési kényszer” segítségével. Ez a „kettős költségvetés” nem csak a teljes költségvetését tartalmazná a helyi kormányzatnak, hanem azt is, hogy mely funkciókra, programokra mennyit költhet.

Ezt (Inman, [2003]) adminisztratív föderalizmusnak hívnak, ahol a régiós és helyi kormányzatok ügynökségekként szerepelnek, melyek a központi irányzatokra válaszolnak.

5. AZ EDDIGI ÖNKORMÁNYZATI RENDSZER JELLEMZÉSE

1988-ban született egy koncepció, amely még új tanácstörvény kodifikálását és egy átfogó költségvetési reform előkészítését célozta. Ez szolgált alapjául az 1990. évi LXV. törvénynek, a helyi önkormányzatok gazdálkodási vonatkozású szabályainak. Az 1988-as javaslatok megerősítették az önálló, egységes pénzalapban történő tanácsi gazdálkodást, a tanácsok tervezésének és szabályozásának a forrásorientált rendszer felé történő elmozdítását javasolták, a finanszírozási modellben nagy szerepet szántak a helyben képződött bevételeknek. (Vígvári [2008])

A bevezetett forrásorientált rendszer lényege a helyhatóságok nagyfokú önállósága lett. Pénzügyi önállóság fontos eleme, hogy az önkormányzatok költségvetéseit két részre bontó felhalmozási illetve működési költségvetések nem kötöttek, szabad az átjárás köztük. Ez a fajta dereguláció, egy ennyire puha költségvetési korlát behozatala ma már úgy látszik elhibázott döntés volt. Ez ágyazott meg az önkormányzati vagyon felélésének.

Messze nem ez az egyetlen hibája azonban a rendszerváltáskor hazánkban felállított önkormányzati rendszernek.

A korábbi közös tanácsi rendszer helyébe tisztán településen alapuló önkormányzati rendszert léptettek. Ez a már többször előkerülő méretgazdaságossági kívánalmaknak nem felel meg.

A politikai viták és alkuk következtében pedig el is torzult a rendszer. A megyéket teljesen megszüntetni akaró liberálisok és az ilyen jellegű hagyományokat ápoló konzervatív politikai erők alkujaként egy semmire se szolgáló, rossz, ahogy dr. Vígvári András fogalmaz „gyenge megye” jött létre. A megyei önkormányzatok, a helyiekkel szemben nem rendelkeznek sem adókievetési joggal, sem a területfejlesztéshez, nagyobb beruházások megvalósításához szükséges pénzügyi eszközökkel. Közfeladatok ellátásában azonban nagy szerepük van (középfokú oktatás például) megfelelő források

nélkül. Gondoljunk csak a 2011-es évben a Pest Megyei Önkormányzat által üzemeltett középiskolák pénz-, étkeztetés- és iskolakezdéskor pedig tankönyvhiányára.

Ha már említésre került a létrehozott megyerendszer, fontos megemlíteni mellette, a főváros helyzetét is. Ez napjainkban a fejlett országok többségében speciális megoldások által megvalósított szisztéma, Magyarországon is. Hazánkban az elaprózott modell jött létre Budapest tekintetében is, csak mondhatni kicsiben. 23 kerület van, mind külön önkormányzattal, illetve van egy plusz Fővárosi Önkormányzat is. Ez számos probléma forrása, ugyanis néhány közelmúltban indulni készülő projektet is nehezítenek vagy ellehetetlenítik a bonyolult egyeztetési procedúrák illetve kompromisszumok a sok kerületi illetőleg a fővárosi kormányzat között. Gondoljunk csak példaképpen a budai fonódó villamosrendszer kiépítése körüli vitákra, káoszra.

Az alkotmányos státust tekintve, mintegy negyedik hatalmi ágként, az Európában szokásosnál lényegesen nagyobb önállósággal jött létre az önkormányzati rendszer, amelyet az alapvető eszközök – helyi politikai választások, helyi adókiivetési jog, a feladatok ellátásához szükséges vagyron stb. – mellett a különböző nagyságrendű szereplők azonos alkotmányos státusa, az erős tulajdonosi jogok, a központi hatalom erős korlátozottsága jellemeznek.

A nagyfokú önállóság fontos ismérve, hogy az önként vállalt feladatoknak csak az szab határt, hogy bizonyos tevékenységeket más törvények (például hitelintézet-alapítás, rendvédelmi szerv működtetése stb.) kifejezetten tiltják. (Vígvári [2009]) E lehetőséggel természetesen éltek az önkormányzatok, a közszolgáltatásokon kívül így túl jelentős volt azonban az önkormányzatok vállalkozói tevékenysége. Ezzel az önállósággal is főképp a liberális rendszer felé lett tolvá az önkormányzati rendszer.

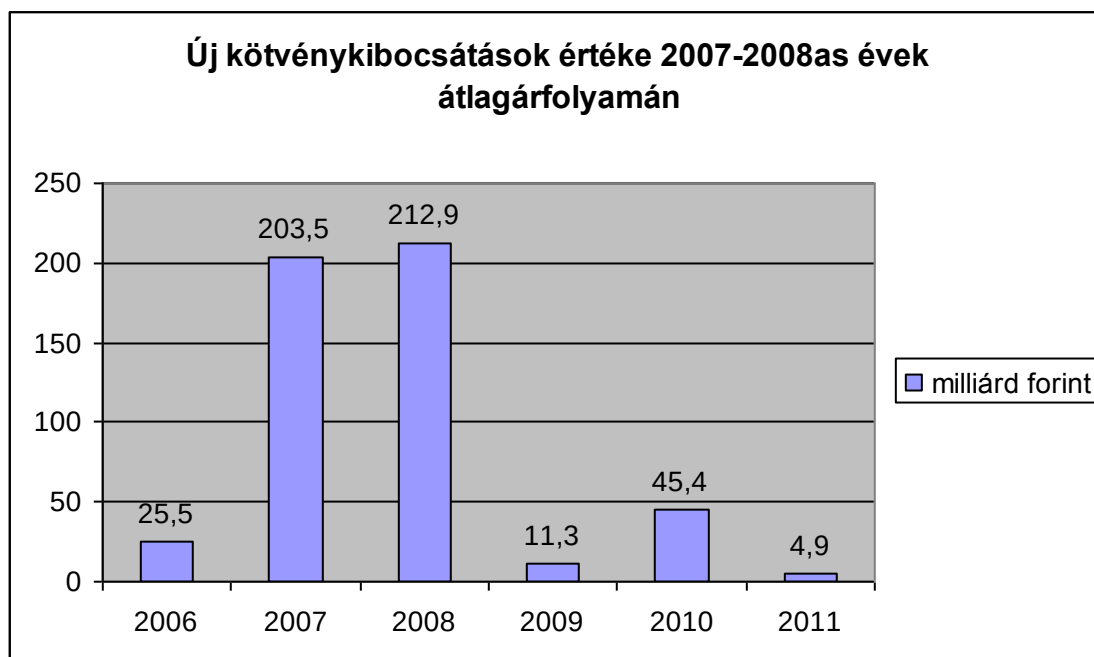
A dolgozat következő fejezete, illetve az egész dolgozat célja főképp ennek az úrnek a betöltése, egy elfogadható megoldás keresése az elméletek és egyéb modellek, példák alapján.

Azonban az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a bekövetkezett csödesetek zöme az önkormányzatok túlvállalásai miatt következtek be, a pénzügyi válság még csak most kezd el éreztetni hatását az önkormányzatok adóbevételeiben, illetve a devizában denominált hiteleik, kötvényeik árfolyam emelkedésén keresztül. 2011-re illetve az ezt követő évekre kezd éreztetni hatását a folyamat, ugyanis jellemzően több éves türelmi

idő volt beépítve a hitelek, kötvénykibocsátások kondíciói közé. A legnehezebb helyzetben pedig az olyan önkormányzatok vannak, amelyek nem is fejlesztési, beruházási céllal, hanem működési célú hitelekre volt szükségük. Az elmúlt években ez is jellemző volt. A beruházási hitelek még ehhez képest viszonylag jobb helyzetben vannak, ugyanis ezek hitelei a Magyar Fejlesztési Bank (MFB) által refinanszírozott és ráadásul alacsonyabb kamatozású hitelek is az átlagosnál.

Ezek bizonyítják, hogy a hitelező bankok az akkori kedvező pénzügyi helyzetet kihasználva – a lakossági szegmensben tapasztaltakhoz hasonlóan – ebben a piaci szegmensben is törekedtek üzleti aktivitásuk és ezen keresztül jövedelmezőségük növelésére. A bankok a prudenciális működés feltételeit figyelmen kívül hagyva hiteleztek bármelyik önkormányzat számára, ugyanis ezt a szegmenst biztonságosnak értékelték és értékelik mind a mai napig. Hivatalosan a központi kormányzat nem kezese a helyi kormányzatoknak, nem vállal utánuk garanciát, de a bankok mégis úgy kezelik őket, mintha így történne, úgy látják, valahol ott van az implicit állami garancia mögöttük. Számítanak egy fajta kimentésre, ha nem sikerülne a törlesztés. Tettek így, még a saját bevétellel alig rendelkező megyei önkormányzatok esetében is, melyek erőforrásai, mint ahogy korábban is említésre került, mára teljesen kimerültek.

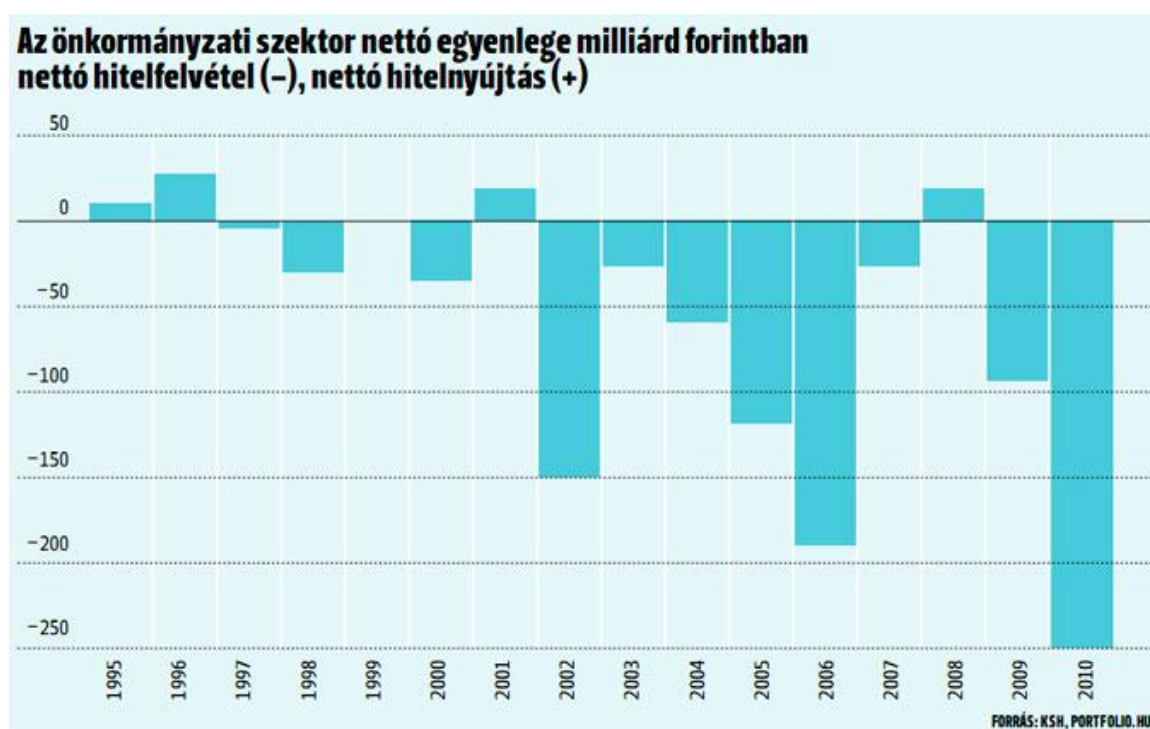
2006 végétől egy több tekintetben is atipikusnak tekinthető eladósodás kezdődött el. A folyamat atipikus jellege, hogy a helyhatósági választások után egyfajta politikai anticiklikusság kezdődött. (Vígvári [2009], Vígvári [2010]) Az önkormányzati rendszer eladósodottsága mostanra a fiskális stabilitás egyik veszélyeztető tényezőjévé nőtte ki magát. Azt, hogy mennyire is adósodtak el az önkormányzatok a következő két ábra tökéletesen ábrázolja

3.ábra

Új kötvénykibocsátások értéke

(Forrás: BM)

4.ábra

Az önkormányzati szektor nettó egyenlege

(forrás: KSH)

Az önkormányzatok pénzügyi kockázatai nagyon magasak. Ez három formában jelentkezhet és jelentkezik is: forráshiány, likviditáshiány, bonitáshiány.

Forráshiányról beszélünk helyi kormányzat esetében, ha a vállalt feladatai mellé nincs rendelve megfelelő mennyiségű központi pénzeszköz.

Likviditáshiány akkor áll fenn, ha a bevételek és kiadások között időbeli meg nem felelés van. Azonban az is pénzügyi kockázatnak számít ebben az esetben, ha túl sok pénzeszköz van éppen, ugyanis ezáltal elszalasztott haszon jelenik meg, a pénzt be is fektethetnék.

Bonitáshiány esetén pedig az önkormányzat nem tud megfelelni az általa vállalt pénzügyi kötelezettségeknek.

Ezek jelentkezései azt bizonyítják, hogy a hitelező bankok az akkori kedvező pénzpiaci helyzetet kihasználva – a lakossági szegmensben tapasztaltakhoz hasonlóan – ebben a piaci szegmensben is törekedtek üzleti aktivitásuk és ezen keresztül jövedelmezőségük növelésére.

A kötelezően ellátandó önkormányzati feladatok és hatáskörök is folyamatosan változtak, alakultak. Egyedül, amin nem, illetve kevésbé változtattak csak az 1996. évi XXV. törvény a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról mellékletében lévő lista a fizetéseképtelenség esetén is kötelezően ellátandó feladatokról.

Ahogy a bevezetőben is szóba került az elmúlt közel két évtizedben folyamatosan telepítettek feladatokat az önkormányzatokhoz (például okmányirodák, szociális ellátás stb.), miközben ezzel az ezen feladatok finanszírozási forrásai nem kerültek át a feladatokat újonnan ellátókhoz. Annak ellenére sem, hogy a kötelező feladatok ellátásában fontos elv, hogy ilyen típusú feladatot csak törvény írhat elő és a központi kormányzatnak pedig biztosítani kell a megfelelő forrásokat az ellátásukhoz.

A rendszerváltásból csökkenő állami feladatellátás során keletkező konfliktusokat jellemzően decentralizálták, a mindenkor kormányok az önkormányzatokra hárították ezeket.

A rendszer evolúciójának fontos kiserő jelensége, hogy az indokolt pénzügyi támogatások helyett az önállóság jelentős „növelésével” „fizetett” a mindenkor központi kormány. (Vígvári [2008] 154.o.)

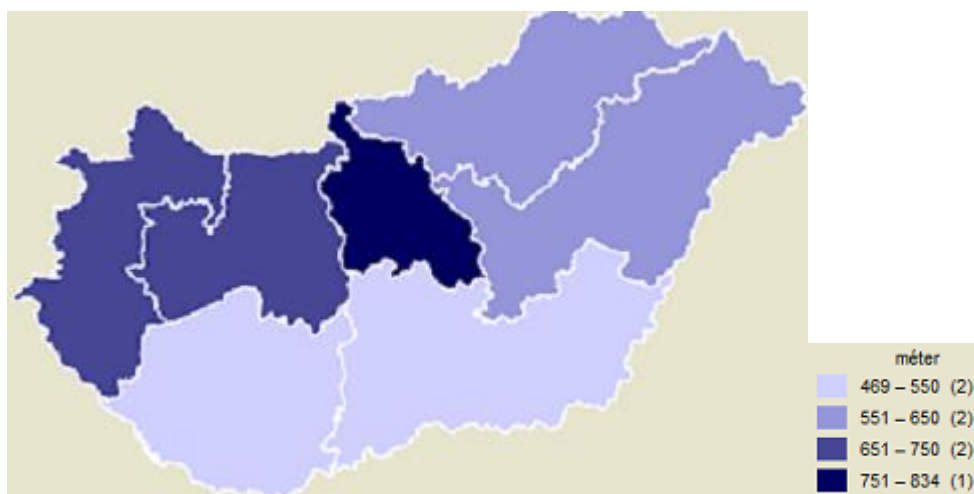
Sok hiba elmondható a jelenlegi magyar önkormányzati rendszerről, ami viszont nagyon nagy pozitívumként kezelendő és igazi sikertörténet, az a települések ivóvíz és

gázvezeték hálózatának fejlesztése. Robbanásszerűen megnőtt ezen hálózatok fejlettsége és kiépítettsége, mára már elenyésző számú család él ezek hiányával.

Ez azonban feszültségeket is generált, ugyanis a szennyvízhálózat kiépülése nem tudta követni a rohamosan fejlődő, épülő közműves ivóvízhálózatot. Ez az úgynevezett közműolló növekedését jelentette.

Közműolló kapcsán kétféle statisztikai adatról beszélhetünk. Elsődleges közműolló esetén az egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hosszát vizsgáljuk méterben, míg másodlagos közműolló esetén a vízhálózatba és a csatornahálózatba bekapcsolt lakások arányának különbségét vesszük számba.

Az elsődleges közműolló adatait évről évre vizsgálva kirajzolódik számunkra egy folyamatos fejlődés ezen a téren, azonban nagy eltérések is megfigyelhetők az egyes régiók között.

5.ábra

egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat méterben

forrás: KSH

Külön-külön figyelve az adatokat pedig az is látszik, hogy Budapest 2003-tól átlépte az 1 kilométerre jutó 1000 méteres elsődleges közműolló számot. Ez annak köszönhető, hogy Budapestnek saját csatornázási és szennyvíztisztítási programja van az ezredforduló óta, amit sikerrel hajtanak végre.

Az Európai Unió támogatásokkal, pályázatokkal segíti a közműolló csökkenését, ami azonban sajnos eléggé nehézkesen halad. Magyarországnak az EU felé tett vállalása,

hogy 2015 végére kell a szennyvízelvezetéssel és -tisztítással kapcsolatos összes feladatának eleget tennie. Egy 2003-ban elfogadott program szerint ekkorra a hazai lakosság legalább 85 százalékának kell biztosítani a csatornába bekötés és a korszerű szennyvíztisztítás lehetőségét, emellett pedig a már elvezetett települési szennyvizet mindenhol biológiai tisztításnak kell alávetni, az érzékeny területeken fekvő, 10 ezer lakosegyenérték feletti településeken a legszigorúbb tisztítást kell működtetni. ([világgazdaság](#))

További probléma pedig, hogy a törvény nem tesz különbséget a helyi közjavak illetve a helyi és központi szolgáltatással is nyújtható kollektív javak között. Erre megfelelő példa a közoktatás.

Az mondható el összességében, hogy a közfeladatok erős decentralizálását nem annak előnyei, hanem a „konfliktusdecentralizáció” Nyugaton sem ismeretlen gyakorlata motiválta. (Vígvári [2009])

A rendszerváltáskor létrejött magyar önkormányzati rendszert a túlhajtott decentralizáció, és a konfliktuskonténer szerep, valamint az alkotmányos helyzet és a pénzügyi szabályozás ellentmondása jellemzi. Mindebből az következik, hogy a decentralizáció normatív közgazdaságtanban leírt előnyei a gyakorlatban kevésbé érvényesültek. (Vígvári, [2010])

A rendszerváltás egyik meghatározó, kötelező velejárója az önkormányzati rendszer és az állami feladatléépítés mellett a privatizáció volt. A versenyszférában működő, piaci alapon megélő, (vagy később csődbe menő) állami vállalatokat értelemszerűen magánkézbe adták, emellett azonban a privatizáció másik formája az önállóságot kapott államháztartási alrendszerek, költségvetési szervek felé végrehajtott vagyonátadás volt. Ez ugyan azt sejteti, hogy az önkormányzatok nagy ingatlan és egyéb vagyonnal rendelkeznek, azonban sajnos a helyzet ennél rosszabb.

A már korábban is említett átjárhatóság az önkormányzatok működési és felhalmozási költségvetése között lehetővé tette a vagyonfelélését. Már az ezredforduló óta tendencia a vagyoneladással történő hiányfinanszírozás a helyi kormányzatok szintjén, amely lassan a rendszer fenntarthatóságát veszélyezteti.

Az Önkormányzati törvény megalkotásával is kerültek át vagyontárgyak a helyi szintekhez. Azonban ez is elhibázott döntés volt, ugyanis számos olyan vagyonelemet is

településekhez soroltak, melyek vagy térségi vagy központi feladatellátáshoz szükségesek. Ez mai napig jelentős rugalmatlanság forrása.

Más országok gyakorlatától eltérően a kormányzati szintek pénzügyi kapcsolatait külön törvény nem szabályozza. A jelenlegi bevétel-orientált támogatási rendszer (ezért nevezik forrásszabályozásnak) deklaráltan nem feladatfinanszírozás. A normatív, tehát alanyi jogon járó hozzájárulások nem fedezik a kötelező feladatok ellátásának teljes költségét. (Vígvári [2008] 149.o.)

Az önkormányzati törvényen kívül a helyi adóztatásról szóló törvény és az 1992. évi XXXVIII. törvény, az államháztartási törvény (Áht.) befolyásolja és keretet szab nagy mértékben az önkormányzatok működését, gazdálkodását. Utóbbi fekteti le az államháztartás rendszerét, felépítését, illetve a költségvetési gazdálkodás általános keretszabályait, az el- és a beszámolást, az információgazdálkodást hivatott szabályozni. Azonban az akkor felállított rendszer, az államszámvitel hazai állapota nem biztosítja a felelős, transzparens és eredményes államháztartási, így önkormányzati gazdálkodás feltételeit. (Kassó [2006a]; Kassó [2006b])

6. EGY LEHETSÉGES MEGVALÓSÍTÁS AZ ELMÉLETEK ALAPJÁN

Mivel a dolgozat a fiskális föderalizmussal és a decentralizáció témakörével foglalkozik, továbbá az elméletek során bizonyítottan kiderült, hogy kormányzati funkciók során decentralizációról sem a stabilizációs funkcionál, sem az redisztribúciós funkcionál nincs értelme beszélni, a szint nem képes megfelelően ellátni ezen funkciókat, ennek következtében jelen fejezetben csakis a kormányzati szintek allokációs funkcióinak hatékonyabb, megfelelőbb feladatellátásaira koncentrálnunk. Ez azért is előnyös, mert a jelenlegi 1990.évi LXV. (Önkormányzati) törvény nem tartalmazott átfogó képet arról mit is kellene ellátnia feltétlenül, milyen szolgáltatásokkal kellene megjelennie a helyi szintnek.

A legfontosabb ellátandó feladatokat vegyük sorra.

A. Közoktatás

A közoktatás az elmúlt évek során folyamatosan viták keresztjében áll. Minden kormány célja megreformálni, átalakítani, „visszaadni régi fényét”. Azonban ez eddig nem sikerült egyiküknek sem.

Temérdek oktatási modell van, ezért ezek közt szépszerével válogathatunk, a minőséget, hatékonyságot pedig a PISA-kutatás kiválóan reprezentálja. E kettő által tehát könnyen vizsgálhatónak tűnik az oktatás hogyan is működhet jól, mely modellek teljesítenek jobban, melyek rosszabbul. A három évente készített Programme for International Student Assessment (PISA) kutatásokon folyamatosan az OECD-átlagot, vagy az alatti szintet ütik meg a magyar diákok.

A szerző véleménye szerint ennél az OECD által végzett kutatásnál semmi sem jelent megfelelőbb indikátort az oktatáspolitikák számára. Ugyanis nyilvánvalóan a magyar nem tehetségtelenebb vagy „butább”, mint finn vagy koreai társai. Csupán az jelent hátrányt, hogy nem feltétlenül tudják hasznosan, jól használni iskolában elsajátított tudásukat, nem fejlesztik megfelelő módon képességeiket.

Vizsgáljuk meg a PISA kutatás során élen járó országokban hogyan is működik a közoktatás!

A három mérési terület OECD-átlaghoz viszonyított eredményei országoként

Ország	Szövegértés	Természet-tudomány	Matematika
Korea	▲	▲	▲
Finnország	▲	▲	▲
Kanada	▲	▲	▲
Új-Zéland	▲	▲	▲
Japán	▲	▲	▲
Ausztrália	▲	▲	▲
Hollandia	▲	▲	▲
Belgium	▲	▲	▲
Észtország	▲	▲	▲
Svájc	▲	▲	▲
Németország	●	▲	▲
Lengyelország	▲	▲	●
Norvégia	▲	●	●
Dánia	●	●	▲
Egyesült Királyság	●	▲	●
Izland	▲	▼	▲
Szlovénia	▼	▲	▲
Franciaország	●	●	●
Magyarország	●	●	●
Írország	●	▲	▼
Egyesült Államok	●	●	▼
Svédország	●	▼	●
Csehország	▼	●	●
Portugália	●	▼	▼
Szlovákia	▼	▼	●
Ausztria	▼	▼	●
Olaszország	▼	▼	▼
Görögország	▼	▼	▼
Spanyolország	▼	▼	▼
Izrael	▼	▼	▼
Luxemburg	▼	▼	▼
Törökország	▼	▼	▼
Chile	▼	▼	▼
Mexikó	▼	▼	▼

▲ Az eredmény szignifikánsan jobb az OECD-országok átlagánál.
● Az eredmény statisztikailag egyenértékű az OECD-országok átlagával.
▼ Az eredmény szignifikánsan gyengébb az OECD-országok átlagánál.

6.ábra

PISA kutatási eredmények, 2009

(forrás: NEFMI, PISA2009 tájékoztató)

Először is kezdjük a finn oktatási rendszerrel, mint kikiáltottan a legjobbal. Rendszerük alapja a nagyfokú szabadság és a nem szeparált oktatás (, amelyre néhány sorral később kitér a dolgozat) mellett a magas fokú decentralizáció.

A problémát az jelenti a centralizációval az oktatásban, hogy ha rosszul van megalkotva az oktatási háttér, modell az egész ország szenved tőle, nem tudnak eltérni, hiába látják az oktatók, hogy nem megfelelő. Azonban egy alulról épülő, decentralizált rendszerben az iskolák könnyen tudnak változtatni tapasztalataik alapján és szabadságuk van arra, hogy kísérletezzenek, ezáltal pedig beindul egy fajta folyamatosan megújuló, javuló mechanizmus. Ez a folyamatos innováció teszi jobbá a közoktatást Finnországban.

Emellett pedig a szerző szerint nem szabad elmenni amellett a mentalitás mellett sem, amely a skandináv államok közoktatására és illetve elnagyoltan az ott élő emberekre is jellemző. Úgy tartják, hogy valamit minden diák képes hozzátenni a tanultakhoz, és bizonyos fokú együttműködésre még az adott tárgyban gyengébbnek számító tanulók is jó eséllyel készíthetők. Hogy ezt a célt el is tudják érni, az akadályokat nehezebben vevő diákok mellé plusz pedagógust rendelnek, aki foglalkozik velük. Ugyanis a filozófia másik sarkalatos pontja éppen az, hogy sosem különítik el az osztályokat „jókra” és „rosszakra.” Finnországban minden tárgyat együtt tanul az osztály, nincs emelt szintű matematika meg angol. Ebből következik, hogy az ügyesebb gyerekek általában húzzák magukkal lassabb társaikat – a külön tanárok segítségével pedig ők is szépen fejlődnek. Ezenfelül pedig súlyos a kontraszt a magyar és a finn tanárok megbecsültsége között is. Míg Finnországban az egyik legmegbecsültebb pozíció a tanároké, hazánkban sajnos napjainkra ez egy alacsony presztízsű és alulfizetett szakma lett. Így nyilván nem meglepő, hogy mind kevesebb hallgató választja ezt hivatásául. Ezen a készülőben lévő tanári életpályaprogram segíthet, azonban ez még nem készült el, nem tudni a dolgozat készültének időpontjában, milyen lesz, illetve sikerül-e enyhítenie, megoldania a szakma gondjait.

Koreában, a 2009-es PISA kutatáskor élre ugró országban az ezredforduló folyamán rámutatott többek között (Jison Lee, [2001]) is, a decentralizációs kényszerre, ami országa differenciálódásából adódott. Folyamatosan nőttek a különbségek a térségek között minden tekintetben, amelyen centralizált oktatási rendszerük csak tovább rontott, mert nem volt megfelelő a séma csak néhány térség számára, a többi csak szenvedett, illetve még inkább lemaradt miatta. El is indult a Dél-Koreában az oktatás liberalizációja, külföldiek felé nyitása, illetve a decentralizáció. Ott fontos szempont volt emellett az is, hogy korábban politikai decentralizáció is lezajlott, amely során megfelelő forrásokhoz jutottak a helyi közösségek. Erre a koreaiak azon felfedezése miatt lett szükség, mivel lényegesen megnőtt az ország lakossága, jelenleg körülbelül 49 millió és úgy látták, hogy szükséges a helyi feladatellátás a növekvő és egyre eltérő igények és az ellátottak számának megugrott száma miatt. Az oktatás színvonala pedig ezek következtében jelentősen megemelkedett, mint a táblázat mutatja.

Új-Zélandon, a PISA kutatáson fényesen teljesítő óceániai országban központi törvény szabályozza a jogait és kötelezettségeit az iskolák vezetésének 1989 óta. Az

iskolavezetésnek teljes szabadságot adnak azonban abban, hogy ahogy a törvény fogalmaz „úgy alakítsák az iskola ügyeit, ahogy passzolónak gondolják”. Vagyis az iskolába járók igényeihez kell alakítaniuk oktatási stratégiájukat, nincs elkülönített oktatás itt sem.

Továbbá fontos még megemlíteni Új-Zéland oktatása kapcsán a folyamatot illetően, hogy az országban milyen gondosan készítették elő az oktatás tervezetét, stratégiáját, ami ennek következtében értékállónak és megfelelőnek bizonyult az elmúlt több, mint 20 év távlatából. A kormány Oktatási Minisztériuma 1988-ban publikálta a „Holnap Iskolája” címmel írt oktatási reformtervezetét. Ezután 4 hónapos kiegészítés-gyűjtés, kommentálás, vita zajlott nem csak politika és oktatási vezetők között, hanem tízezrek mondhatták el véleményüket 17 város közösségi fórumain. Ennek eredményeképpen fogadták el 1989-ben a megfelelően előkészített oktatási programot, amelyet azóta is sikeresen hajtanak végre. Ennél úgy gondolom semmi sem mutatja jobban, hogy mennyire fontos is volna a társadalmi vita a nagy volumenű, nagyon sok embert érintő reformokban, ami által megfelelően átültethetőek az egyes szintekre a tervek és készítőik szándékai. A csak felülről jövő akarat nagyon gyakran nem kerül megvalósításra alacsonyabb, egyéni szinteken.

Ezen példák alapján a szerző szint mindenki számára sikerült jól láthatóvá tenni, hogy az oktatás hatékonyabban, jobban végezhető decentralizáltan, illetve szegregálás nélkül. Nem véletlen, hogy az OECD PISA kutatási adatok alapján decentralizált, hosszú távú oktatási stratégiával rendelkező országok jobban teljesítenek.

A centralizációnak vannak előnyei, ez tény. Iskola összevonások által csökkenthető a finanszírozás például, azonban a rendszer átláthatóságát nagyban korlátozza. A decentralizáció fő előnye az igényre szabhatóság mellett, mint, ahogy már a második generációs elméletek közt is szóba került az elszámoltathatóság az igénybevevők, illetve jelen esetben inkább szüleik és a közösség által.

A centralizáció magas fokával járna, a kötelező tanterv illetve tankönyvrendszer is, amely szintén több oldalról kifogásolható. Ugyanis ebből a mechanizmusból mind az innováció, mind a verseny hiányzik, ami pedig hatékonyabbá, versenyképesebbé tenné az oktatást. Az innováció a kötelező tanterv miatt korlátozódik, szűnik meg, hiszen ilyen esetekben nincs lehetősége a tanítónak, tanárnak eltérnie, nem képes újításokat belevinni

módszerébe, nem kísérletezhet jobb módszerek találása érdekében. Nem tudnak kibontakozni.

A verseny megszűnését pedig a tankönyvpiac beszűkülése jelentené a kötelező tankönyvek miatt. Ez a Magyarországon egyébként is kiugróan magas korrupciós ráta emelkedésével is járna, ugyanis a tankönyvkiadóknak jelentős árbevétel ugrást jelentene, ha az országban mindenhol az ő tankönyvükből tanítanának, ezáltal pedig gyakorlatilag monopol helyzetbe kerülnének adott tárgyak tankönyveinek kiadójaként. Ezért pedig, mint magánvállalatok feltehetően bármit képesek volnának bevetni. Azt nem is említve, hogy a tankönyvek felépítése és módszertana eltérő, pont úgy, ahogy a tanítóké, tanároké is. Számukra nehézséget jelentene e fajta átállás is, amely azt is okozhatná, hogy kevésbé volnának képesek tudásukat maximálisan átadni, vagyis hosszútávon a gyerekek, diákok hátrányává válna.

Ezek alapján megállapítható, hogy a közoktatás ellátása egyértelműen megfelelőbben, hatékonyabban ellátható decentralizáltan, azonban a központi hatalom feladatának kellene lennie, hogy egyfajta keretet szabjon az intézmények és üzemeltetőik részére. Ebben a keretszabály törvényben rögzíteni kellene egy minimális és maximális létszámot, ezzel is a méretgazdaságosság felé tendálva, továbbá kerettantervet (a legfontosabb, kötelezően tanítandó témákkal), amitől azért viszonylag nagy mértékben el lehet térni a tanító pedagógus és a diákság igényeinek megfelelően.

Finanszírozási oldalról pedig a túlcsoportulási hatás kiküszöbölésére, ami nagyon magas a lakóhelyüktől eltérő városokban tanulók miatt alkuk során megállapított nettó támogatásokkal kellene élni, amelyet az önkormányzatok egymás közt tárgyalnának meg, viszont a kerettörvény ennek is szabna értékhatárokat.

B. Infrastruktúra

E pont alatt kerülnek kifejtésre napjainkban a lakosság és gazdasági szereplők működéséhez elengedhetetlen hálózatok, mint víz-, gáz-, áramszolgáltatás, úthálózat, parkok, közösségi terek és az elmúlt években elengedhetlenné váló telekommunikáció.

A víz alapvető emberi szükséglet, életünk feltétele, mindenkinek szüksége van rá. Ebből kifolyólag a víz szociálpolitikai eszköz lehet, a jelenlegi kormány a hatósági áras vízdíjjal

ezt szeretné visszahozni, mint az kormányzati pletykákból, interjúkból, néhány lépésből következtethető. Ez azonban akadályokba ütközhet, amelyek néhány sorral később részletezésre kerül. Szociálpolitikai eszköz mivolta mellett az állam szempontjából fontos azért is, mert nemzetbiztonsági kockázattal bír, tehát feladatnak is tekinthető a védelme. A vízszolgáltatás kérdéskörével már korábbi fejlesztések kapcsán is foglalkozott a dolgozat, ugyanis a jelenlegi önkormányzati rendszernek köszönhetően sokat fejlődött a vízszolgáltatás elérhetősége és rendszere, nagy pozitívuma volt ez az eddigi önkormányzati rendszernek, sikerként könyvelhető el.

A vízszolgáltatás jelenleg általában állami tulajdonban van, az állam látja el, de vannak ettől eltérő példák. Legismertebb ezek közül a pécsi vízmű esete, amelyet akár helyi szinten történő kísérletnek is tekinthetünk, ahhoz hasonlóan, melyet a decentralizáció melletti érvként, illetve a mechanizmusok működésének előzetes hatásvizsgálataként a második generációs irodalmak emlegetnek. Ez alapján próbálja a dolgozat is bemutatni, milyen hatásokkal bír a feladat decentralizált ellátása, illetve jó-e ez. Decentralizált ellátásnak tekinthető az is, ha részben vagy egészében magán tulajdonban lévő vízmű vállalat nyújtja a szolgáltatást.

1995-ben került részben magántulajdonba a pécsi vízmű a francia Lyonnaisehez, amelynek jelenlegi jogutódja a Suez Environment. 2020-ig szóló szerződést kötött a vállalat és az önkormányzat, melynek keretében a cég 48 százalékos, azaz kisebbségi tulajdonos lett, vezetőséget jelölhetett ki és az éves árbevétel 2 százalékát vehette ki a vízműből, cserébe viszont átadott technológiákat, lényegesen fejlettebbeket, mint amellyel Pécs korábban rendelkezett. A szerződés fő előnye és oka egyértelműen az volt, hogy a külföldi tőkeerős, szakmai befektető - amely 1 évvel korábban 1994-ben a kaposvári vízműben szerzett részesedést, majd pedig 1997-ben a fővárosi vízművekben résztulajdonos lett - szakmai irányítási jogokkal felruházva, sokat fordít és jól ért a közműhálózat rekonstrukciójához (jelenleg a csepeli szennyvízberuházást is egy konzorciummal közösen építik). Ugyanis Pécsen az önkormányzati vízmű nem tudta kigazdálkodni a rekonstrukciós, karbantartási költségeket, ennek hiányában folyamatosan romló és költségesebb lett volna a szolgáltatás, hosszútávon pedig mindennapos csőtörésekhez, szolgáltatás kimaradáshoz vezetett volna. Így ezektől a költségektől megmenekültek és a francia cég fenntarthatóvá tette a közműhálózatot.

Emellett mivel részben tulajdonosa is volt az önkormányzat továbbra is a pécsi vízműnek osztalék illette meg annak nyereséges működése következtében. Nem is keveset kaptak, ugyanis rendkívül sikeressé, nyereségessé vált a közművállalat. Folyamatosan nyerte a díjakat is, 2001-ben IIASA-SHIBA díjat, 2002-ben Nemzeti Minőségi Díjat, 2006-ban Családbarát Munkahely, 2008-ban pedig az Év Esélyteremtő Munkahelye lett. Osztalékként pedig 2007-ben kb. 180, 2009-ben pedig 170 millió forintot fizetett ki, amelynek közel fele az önkormányzatot illette. A Suez élénken kívánt szerepet vállalni a város életében is, ugyanis szponzorálta annak kulturális rendezvényeit illetve a helyi sportéletet, egyesületeket is. Tehát pénzügyileg a város önkormányzata csak nyert a szerződéssel, költségei csökkentek, bevétele pedig nőtt.

Azonban a szolgáltatásnak van egy másik oldala is, a már korábban is említett vízdíj. Ennek döntése Pécs esetében is, illetve általában a közművállalatok esetében nem a vállalat hatásköre, hanem az önkormányzat rendeletben állapítja meg, ahogy ezt például Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzatának internetes honlapján megtalálhatjuk az 1/1999. számú rendeletben, az 1999. január 1-től felszámítható legmagasabb díjakat, amikor is már négy éve magán kézben is volt a közüzemi vízmű. A helyi kormányzat tehát élhet a részben magántulajdonban lévő vízmű esetén is azzal a szociálpolitikai eszközzel, hogy leszoríthatja az árakat a lakosság számára, tehát politikai indokokat és érveket is számba vesznek a díj megállapításakor. Ezzel azonban hosszútávon ellehetetleníthetik a befektetők működését, illetve ez növelheti a tőke elvárásukat beruházásuk iránt illetve csökkenti a beruházási hajlandóságot, ugyanis ez a jelentős politikai kockázat lényegesen növeli/növelheti a beruházás kockázatát. Ha pedig a kormányzat tartósan nyomott áron tartja a szolgáltatást azzal kiszállásra kényszerítik a befektetőket. Ez viszont az önkormányzat számára jelentős költséggel járna ismét, ugyanis visszakerülne hozzá a fenntartás tetemes költsége, neki is karbantartani kellene a továbbra is folyamatosan használatban lévő hálózatot, illetve bevételt se tudna növelni, ugyanis a hatósági ár a helyi kormányzatot is beszorítaná egy rossz helyzetbe, amelyet saját maga állított elő, azonban politikai érdekei miatt nem emelhetné vissza hirtelen a vízdíjakat.

Nemzetbiztonsági oldalról pedig egy a pécsihez hasonló csak részben magán tulajdonlású közműcég általi vízszolgáltatás semmivel nem jelent nagyobb kockázatot, mint a csak állami tulajdonú, ugyanis ugyanolyan kontroll illeti meg a helyi kormányzatot ebben a helyzetben is.

Azzal a dolgozat nem kíván foglalkozni, hogy később pedig mi történik (ami jelen esetben már két éve játszódik Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Suez Environment között), ha a helyi kormányzat el kíván állni a szerződéstől milyen főként politikai következményekkel jár(hat). Pénzügyi oldalról egyértelmű következménye kártérítés kötelezettsége az önkormányzat részéről.

Tehát összefoglalva, egy tőkeerős befektető számára történő privatizációval megvalósuló decentralizáció számos előnyös hatással jár, ellene azonban a dolgozat készítőjének véleménye szerint csak politikai érvek szólnak abban az esetben, ha jól megfontolt döntés és pályáztatás eredményeképpen kellően felkészült, a feladat ellátására megfelelő vállalat válik befektetővé.

A gázszolgáltatás liberalizációja egy szabályozott, versengő piaci struktúrát próbált létrehozni. Egy ilyen jellegű átállás decentralizációnak, privatizációnak tekinthető, ugyanis az egykor szinte minden államra jellemző nemzeti monopoltársaságok kezéből kivették az irányítást és piaci pozícióikat megnyirbálták.

A törvényi keretek adottak voltak, azonban csak kevés új piaci szereplő jelent meg, illetve ők se minden térségben, ezáltal továbbra is nagyon sok háztartás, vállalat számára továbbra se versengő a piac, nem lehetséges választás szolgáltatók között. Továbbra is néhány nagy cégcsoport uralja a piacokat, rendkívül magas a koncentráció. Azonban ez nem csak magyar sajátosság, probléma. Egész Európát érinti, az Európai Unió folyamatosan foglalkozik a témával, több uniós irányelv is született az ezzel kapcsolatos ügyek rendezésére, stratégia tervek készülnek. Nem hozott igazi versenyt, nincs érdemi változás a szolgáltatás minőségében, árában, azonban nem kellene ebből elhamarkodott döntéseket hozni, pont a fent említett dolgok miatt. Ha marad a rendszer és stabilnak tűnik, akkor remélhetőleg hosszútávon nő a befektetési kedv és bizalom, új belépők jelenhetnek meg a piacon. Ezáltal elindulhat egy „piacibb alapú” árképzés a jelenleginél is, ami továbbá a vízszolgáltatás kapcsán boncolgatott szociálpolitikai eszközként való használat problémáját ismételten itt is felveti. Biztonsági problémákat nem jelentett a gázszolgáltatás liberalizációja, a lakossági gázellátás biztonságos volt, eddig csak külső okok miatt volt tapasztalható fennakadás.

A gázszolgáltatás kapcsán felmerülő másik probléma szintén nem csak Magyarország számára jelent gondot, hanem a térség szinte összes országa számára, azonban az Európai Unió az elmúlt években jelentős előrelépéseket tett az ügy érdekében, a magas fokú gázfüggőség letörésére szinte az egész Unióban. Ez azonban részben összefügg a korábbiakban említett uniós irányelvekkel, nemzeti szinten ezekkel csak egyetérthetnek vagy elutasítják (ritkább esetekben), azonban a döntés lényegében szupranacionális szinten születik meg, főként méretgazdaságossági szempontból és az alkupozíciók jobb helyzete, a döntések nagyobb mértéke és súlya miatt ez megfelelő is. A brüsszeli törvényhozás céljaként tűzte ki a változatosabb ellátást, közös belső piacot, amikkel csökkenthető a gázfüggőség, illetve az alternatív megoldásokat, amelyekkel a dolgozat későbbiekben környezetvédelem témakörnél foglalkozik. Az [Eurogas](#) adatai alapján az EU gázszükségletének mindösszesen 38%-át képes fedezni saját forrásból, fontos külső szállítói pedig Oroszország, Norvégia és Algéria. A magyarhoz hasonló közép- és kelet-európai tagállamok különösképpen függnék az orosz importtól, néhány ország közel 100%-os importszinttel működik. Így viszont rendkívül magas a kockázat, ugyanis Oroszország jelenlegi politikai helyzete stabil, azonban nem kimondottan demokratikus, rengeteg kockázatot rejt, mint ahogy azt már korábban néhány alkalommal az ukrán gázlezárássok és viták során tapasztalhatta mindenki sajnos. Ezek kapcsán egyértelművé vált, hogy muszáj, elengedhetetlen a gázellátás diverzifikációja. Közös Európai Uniósi tervek is készültek, a Nabucco-vezeték projektje pedig elindult, amely a jövőben hozzáférést biztosítana a Kaszpi-térség és Közel-Kelet hatalmas olajmezeihez. Azonban ez itthon politikai csatározások eszközévé vált, mivel az oroszok egy ezzel ellenérdekeltségű Déli Áramlat projektet indítottak, hazánk vezetői pedig rendkívül bizonytalanok a kérdésben, melyik oldalra álljanak.

A projekt mellett a diverzifikáció másik útja is lehetséges, mellyel foglalkoztak is a törvényhozók, stratégiaalkotók, azonban Magyarország számára nem jelent megoldást. A módszer lényege, hogy a kőolaj-tankhajókhoz hasonlóan hajók gyomrában szállítsák az új folyékony földgázt is. Ez azonban csak a nagy tengeri kikötőkkel rendelkező országok számára jelent megoldást, illetve azok számára akiknek a csővezeték hozzáférés, nem vagy nehezen megvalósítható. További előnye a vezetékhálózat építéssel szemben, hogy kevesebb kiépítettséget igényel, így gyorsabban megvalósítható, ugyanis a vezetéképítések rendkívül hosszú időbe kerülnek jelenleg.

Mindent összevetve az európai uniós irányelvek előrébb lendítették a probléma megoldásában a kontinenst. Remélhetőleg hosszútávon a gáz kiváltható lesz egyéb (megújuló) energiaforrásokkal is, addig viszont szükség van a biztonságos ellátásra.

Az áramszolgáltatás területén ugyanaz játszódott le, mint a gázszolgáltatás liberalizálásának ügyében, csak néhány évvel korábban. Itt azáltal válhattak kicsit sikeresebbé a privatizációs törekvések, hogy a szolgáltatók azelőtt is decentralizáltan működtek régiókra bontva, így pedig a meglévő teljes cégeket, hálózattal, kiépítettséggel képesek voltak megvásárolni a befektetők. Ennek tökéletes példája a Délmagyarországi Áramszolgáltató privatizációja, melynek során 1996-ban a francia Électricité de France International S. A. (EDFI) közel 61%-os tulajdonrésszel többségi tulajdonosa lett a vállalatnak, majd ezt folyamatosan 10 évig növelve 2006-ra 100%-os tulajdonosa lett a ma már EDF – DÉMÁSZ néven működő szolgáltatónak.

A verseny azonban ezek ellenére jelenleg még itt sem igazán indult be, bár a folyamatban a gázszolgáltatókhoz képest már előrébb áll a szektor, ugyanis (a gázszektorhoz hasonlóan szintén európai uniós irányelvek alapján) 2008. január 1-től minden fogyasztó szabadon választhatja meg energiakereskedőjét, az MVM pedig, mint elosztó hálózat pedig garantálja a szolgáltatott energia minőségét és a folyamatos ellátást is. Ezáltal, hogy elválasztották egymástól a kereskedelmi és hálózati tevékenységeket versenyhelyzetbe kerülhetnek a kereskedők, nem lesznek bekorlátozva a hálózat által bizonyos régiókra, területekre. Ezzel gyakorlatilag minimálisra csökkentették az új piac (jelen esetben új piacnak számít az is, ha például Dél-Magyarországról Budapestre is betör egy szolgáltató) felé történő nyitás költségeit. Jelen körülmények között leegyszerűsítve szinte csak ügyfélszolgálatot kell nyitnia adott vállalkozásnak és már minden adott is a működéshez. Ezenkívül azonban az MVM centralizáltan, egy személyben látja el az áramátvételt is az előállítóktól, erőművektől. Ezáltal gyakorlatilag az MVM egy tőzsde/bank mintájára gyűjti össze és utána osztja szét az energiát. Ennek ugyan vannak problémái, például egyes erőműveket nem igazán támogat a jelenlegi rendszer, azonban ezt leszámítva megfelelően működik. Az erőműproblémákkal és törvényi szabályozásukkal a környezetvédelem témakörénél foglalkozik a dolgozat.

A telekommunikáció mostanra az információs forradalom és információs társadalom korában beépült az infrastruktúrák köré. A mobilhálózatok lefedettsége, illetve piaca

megfelelően működik szolgáltatási szempontból, így az internet ellátottságon kívül nincs szükség állami szerepvállalásra, beavatkozásra ezen szférában.

Az internet szolgáltatás kiépültsége, megléte a városokban természetesen az elmúlt tíz évben teljesen megfelelő szintre ért el, szerencsére azonban Európai Unió és hazai támogatások segítségével a szolgáltatás megléte javult a vidéki falvakban is.

A Neumann János Számítógép-tudományi Társaság 2010-es felmérése szerint a magyar lakosság több, mint 40 százaléka digitális analfabéta. Ennek mentén pedig akár szakadhat is a magyar társadalom, ugyanis hosszútávon, a jövőben ezek az emberek rosszabb karrier lehetőségekkel rendelkeznek, amúgy is hátrányos helyzetből indulóak még jobban lemaradhatnak, mindennapi életükben hátrányba kerülnek, ahogy Magyarország, a fejlett országokat követően kopogtat a digitális átállás kapuján. Már most is sok esetben egyszerűbb az internetes ügyintézés (Ügyfélkapu, interneten történő adóbevallás, népszámlálás, felsőoktatási felvételi jelentkezés vagy akár csak egy egyszerű időpontfoglalás is) a nem is olyan távoli jövőben pedig az egyetlen lehetőség maradhat majd. Egyszerűen szükség van már ma is ezekre az alapvető készségekre, a jövőben pedig elengedhetetlenné válhatnak. Továbbá Magyarország számára akár egy kiutat is jelenthetne a jelenlegi rossz gazdasági helyzetből a digitális analfabetizmus csökkentése, megszüntetése, ugyanis ezzel együtt nyilvánvalóan bővíthetne hazánk IT szektora is a jelentősebb piacbővülés következtében.

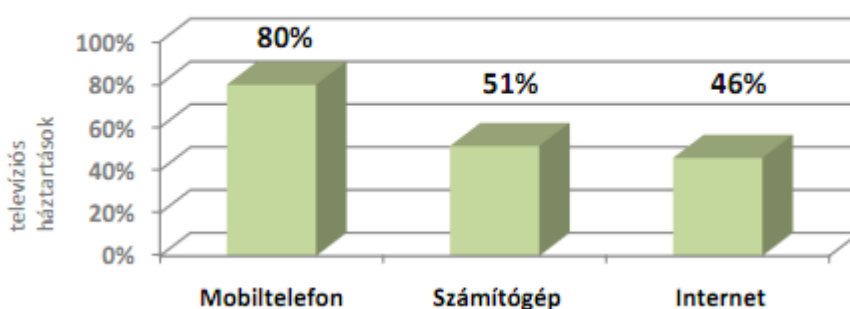
Hogyan is lehetne azonban ezt elérni?

Két fontos tényező javításával, a digitális közmű fejlesztésével illetve számítógépes alapismeretek oktatásával. A digitális közműhálózat, mint néhány sorral korábban említésre került szép mértékben növekedett, azonban úgy vélem ez mégsem elég. Ugyanis a Teleháznak nevezett intézmények természetesen segítenek az ügy érdekében, azonban véleményem szerint a háztartásokban is szükség lenne az elmaradott térségekben is internetelérésre. A jelenlegi körülmények között egy sima, otthoni használatra alkalmas számítógép már nem jelent nagyobb terhet egy család számára, mint televízió beszerzése, azonban mégis csak a televízióval rendelkező háztartások 51%-a rendelkezik számítógéppel az AGB Nielsen 2010-es kutatása szerint. A kutatás nem tud a teljes lakosságra reprezentatív lenni, ugyanis a televíziós háztartásokhoz viszonyítja az

adatokat, azonban ez is megfelel, ugyanis a magyar háztartások 99%-a rendelkezik az eszközzel, az 1%-os eltérést pedig jelen esetben megengedhetjük.

Szintén ez a piackutatás, felmérés tökéletesen megmutatja az internet és a számítógép ellátottság kapcsolatát is. Ugyanis csak 5 % az eltérés az internetbekerítések és a számítógéppel rendelkező háztartások aránya közt, vagyis a többség, ha már van számítógépe internetre is igényt tart. Vagyis a terjedés egyik gátjának a számítógéppel rendelkező háztartások arányát vehetjük, ha élünk azzal az egyszerűsítéssel, hogy anélkül nem fognak internetezni a lakosok (ugyanis az okostelefonok és tabletek világában már nem csak számítógépről elérhető a szolgáltatás).

Infokommunikációs eszközökkel való ellátottság

7.ábra

forrás: (AGB Nielsen, televíziós eszközellátottság, 2010)

Vagyis a digitális közmű fejlesztésének egy hátrányos helyzetűeket célzó számítógépek terjedését segítő kampányra van szükség, illetve a számítógépek bonyolult használatának tévhitét célzó kampányt kellene indítani országosan. Emellett pedig lényegesen az infokommunikációs közmű kiépülését és mindenkihez történő eljuttatását segítené, ha létrehoznának egy közszolgálati internetszolgáltatót is, mely alacsonyabb szintű (nem hipergyors, de a szolgáltatás alapelgondolására, alapfunkcióira használható) szolgáltatás ingyenes nyújtásával foglalkozna, a közszolgálati televízió szolgáltatásokhoz hasonlóan díjmentesen.

A másik említett gát a szűken értelmezett digitális analfabetizmus, vagyis a számítógépes és internetes alapismeretek hiánya. Ez a lakosság egy része számára leküzdhető, ha már

rendelkezik számítógéppel illetve internetkapcsolattal (gondoljunk bele, hogy a jelenlegi 30 évnél fiatalabbak is minden képzettség nélkül ültek le a számítógépek elé és találgatás, véletlenszerű kattintgatás módjára fedezték fel az internetben rejlő lehetőségeket, majd a sok tapasztalat, gyakorlat képességé fejlődött és a jelenleg felnövő generációk számára már még inkább így fog ez történni), a másik része számára azonban komoly probléma. Számukra jelenthetne megfelelő megoldást erre a már meglévő Teleházakban (ugyanis ezen csoport nagy része vidéki) oktatási program létrehozása jelentené, mely folyamán néhány óra elméleti oktatás után gyakorlatban oktatnák informatikusok a minden alkalommal megjelenő és képzés végén vizsgát tevő hallgatóság számára ingyenesen, a közben „kidőlők” számára pedig utólag fizetett jelképes díjért (a képzés költségének kevesebb, mint feléért) cserébe.

Tehát a feladat ezen részét decentralizáltan kellene ellátni a jobb információk és a szubszidiaritás előnyei miatt, míg a korábban boncolgatott részét centralizáltan, központi szolgáltatóval, szolgáltatással. Ezek alapján egyértelműnek látszik a következtetés: Versenyelőnyt jelentene, illetve jólétet növelhetne, ha centralizáltan nyújtandó közszolgáltatássá válna az internet.

Emellett jólétet, hatékonyságot növelhet az infrastruktúra körébe sorolt úthálózat és parkok, közösségi terek minősége is.

Az úthálózat mostanra megfelelően kiépült, bár meglehetősen Budapest központú, mint egész országunk. A közútkezelők feladatmegosztása jó, a helyi és országos szint között megfelelően elosztott, azonban alulfinanszírozott. Főleg a hidak felújítása elengedhetetlen volna. Összességében feladatmegosztás szempontjából jó a jelenlegi rendszer, pénzügyi források hiányával nehéz mit tenni a jelenlegi gazdasági helyzetben.

A parkok, közösségi terek általában véve elhasználdottak, régiek, eddig főképp ezen spóroltak a forráshiánnyal küzdő önkormányzatok. Azonban jelen korban a felnövő generációk által egyre inkább közkedvelt az ilyen irányú szórakozás, kikapcsolódás, főleg Budapesten. A 21.században ismét reneszánszát éli az ilyen jellegű időtöltés, esténként fiatalok szórakoznak, napközben fiatalok másik csoportjai olvasnak a fűben, családok játszanak, piknikeznek. A közösségek jólétét, komfortérzetét növelik ezek a beruházások, ezért a közterek és parkok felújítása elengedhetetlenné vált. Tökéletes példa erre például az Erzsébet tér, ahol nagyon különböző csoportok, sok szubkultúra

„telepedett” meg és élvezzi a teret, a közösséget. Az ilyen jellegű beruházásokra szükség van, a helyiek és a turizmus fellendítése érdekében is, azonban ezt a központi kormányzatnak és az Európai Uniónak támogatnia kell. Az 5.kerület, a Belváros rehabilitáció csodálatosan mutatja milyen élhetővé tehető egy nagyváros is. Ma élmény a Belvárosban lenni, olyan mintha több száz kilométerrel arrébb Stockholmban, Párizsban vagy Londonban élne az ember. Eerre pedig szükség van. Ezen beruházások, fejlesztések pedig hitelekkel történtek, amellyel nincs is baj, hiszen a következő generációk is élvezik ezek előnyeit, azonban a hitel mértéke már kérdéses. Nem szabad, hogy hitelspirálhoz vezessen, ellehetetlenítse, csődbe vigye az önkormányzatot, ezen a téren van szükség külső támogatásra megvalósításukhoz.

C. Egészségügy

A WHO által készített (R. B. Saltman, V.Bankauskaite, K. Vrangbek, [2007]) az egészségügy decentralizációs stratégiáit és annak hatásait vizsgáló munkaanyag alapján levonható konzekvenciának látszik, hogy a decentralizáció növelte a hatékonyságot, a szinte mindenfajta decentralizációkor előnynek számító jobb matching miatt. Ilyenkor jobban elérhetőek a rászoruló csoportok is, vagy akár az egyes betegségeknek jobban kitett, veszélyeztetettebb csoportok is a helyi szintek közelsége, több információja és nagyobb alkalmazkodóképessége miatt. Növelheti például a szűrővizsgálatokon megjelenés arányát illetve azok sikerességét is, ha a célzott csoportokat jobban ismerik. Nagy előrelépés lenne ez, ugyanis a magyarok átlagosan egészségtudatosságban is elmaradottabb az itt is élvonalba tartozó ázsiai illetve skandináv társaiknál.

Azonban ez a helyi szint jótékony hatású közelsége nem jelenti azt, hogy általánosságban a legkisebb szintnek kellene ellátnia a feladatot. Ha méretgazdaságossági szempontokat is figyelembe veszünk, akkor térségi szinten kell ellátni, hiszen a helyi önkormányzatok nagyon gyakran kicsik a feladathoz, vagyis erre a jelenlegi megyei önkormányzatok tűnnek leginkább megfelelőnek. Azonban ehhez a megyei szisztémát pénzügyileg is fenntarthatóvá kellene tenni. További hátránya lehet egy ilyen decentralizáltan működő egészségügyi rendszernek, hogy ilyenkor fent áll a veszélye annak, hogy növeli az így is meglévő óriási különbségeket a különböző térségek és azok által nyújtott ellátások színvonala közt. Egyes területeken a várható élettartam illetve például a mentő kiérkezése a beteghez hihetetlen módon elmarad nagyvárosi, fővárosi adatoktól. Egy 2008-as KSH

felmérés alapján a budapesti nők és férfiak élnek legtovább az országban és ezen csoport tagjai maradnak legtovább egészségesek is. Az elmaradtak pedig még jobban elmaradozhatnának abban az esetben, ha nem nyújtanának megfelelő pénzügyi háttérrel ezek decentralizált szolgáltatásához a megyei szintek számára.

Ilyen téren kevesebb probléma merülne fel, ezért lehetséges decentralizációs útnak számít itt is a privatizáció. Ezt úgy lehetne hatékonyan megoldani, hogy a helyi szintek vagyona se csökkenjen még jobban, hogy helyi kormányzati ingatlanban, magánkórházként, magán orvosi rendelőként nyújtsák a szolgáltatásukat. Szolgáltatásukért térítést, profitot pedig az Országos Egészségbiztosítási Pénztártól (OEP-től) kapnák, ahogyan ez jelenleg is történik az állami fenntartású egészségügyi intézmények esetében is. Ezzel elindulhatna egy verseny is, ugyanis jobb szolgáltatást és körülményeket nyújtó intézmények esetén messzebből is oda mennének, így pedig több beteget látnának el, amelynek következményeképpen profitot termelnének, vagyis a magánvállalatok érdeke volna, hogy jobb szolgáltatást és körülményeket biztosítson, fejlessze intézményét.

Azonban ehhez megfelelő törvényi háttérrel kellene a privatizáció ezen formája mellé adnia a központi kormányzatnak. Kellő politikai akaratra is szükség volna egy ilyen reform elindításához. Ugyanis a 2008-ös, köznyelven szociális népszavazásnak nevezett népszavazás azóta is rányomta a bélyegét és keretek közé szorította a jelenlegi kormányerő politikájára, gondoljunk csak itt például a tandíj kérdésére a felsőoktatásban. Hasonló politikai problémákat, megvalósítási és elnevezési gátat jelentene a kórház privatizációk ötlete is.

Fontos volna, hogy csak megfelelő programmal lehessen privatizációba adni a szolgáltatásokat, ugyanis korábban voltak elrontott kórház privatizációs kísérletek Magyarországon (egri kórház privatizáció például). A hosszú távot is biztosítani kell a kórház menedzsmentjei számára, hogy megvalósíthassák, kiforrhassanak a programok során elfogadott terveik, illetve, hogy ne csak éves távlatban nézhessenek előre, ne jelentsen súlyos kockázatot fejlesztési alternatívák mérlegelésekor, hogy esetleg 1-2 év múlva már nem ők irányíthatják a kórházat, melyet megfelelő szintre fejlesztenek. Illetve a törvényi háttérnek tartalmaznia kellene gazdálkodással kapcsolatos kitételeket is, mint például, hogy az OEP-től kapott díjak, támogatások egy részét fejlesztésekre félretenni kötelező, ezzel gátat szabva annak, hogy minden profitot kivegyenek a tulajdonosok és előremozdítva, hogy megvalósíthatóak legyenek a fejlesztések.

A már a témában sokat emlegetett elmaradt régiók esetén, ahol nehezen járható út volna egy ilyen jellegű szolgáltatásprivatizáció, ahol nem valósulna meg ott muszáj maradnia közszolgáltatásnak és ott léphet be piac helyett egy megerősített megyei szintű ellátás.

D. Kultúra

Kulturális decentralizációra szükség van ma Magyarországon. Az ország kultúrája az elmúlt évtizedekben rendkívüli mértékben Budapest központú lett. Az nem probléma, hogy a fővárosban található a legjobb színházak, múzeumok, koncertek, ugyanis nyilvánvalóan a legnagyobb városban, az ország fővárosában található a legtöbb értelmiségi, a leginkább kultúrára fogékony közönség. Azonban ettől függetlenül a vidéki nagyvárosok számára is szükségesek minőségi kulturális intézmények. A tendencia ebből a szempontból szerencsére folyamatosan javuló, gondoljunk csak Debrecen nagysikerű kiállításaira az elmúlt évekből, vagy Pécs Európai Kulturális Fővárosi címére. Pécs, Szeged és Debrecen lett a kulturális decentralizáció zászlóshajója.

Ha így marad nincs szükség ezen a téren beavatkozásra.

Nem így azonban a finanszírozási kérdésekben. Finanszírozási gondok vannak az NKA és a NEFMI miatt, azonban ezzel a dolgot nem kíván foglalkozni.

A privatizáció egy elképzelhető decentralizációs mód, azonban a kultúra nem minden ágra tud megélni piaci alapon. Nem szabad magára hagyni teljesen a kultúrát. A kulturális sokszínűség csodálatossá tud tenni egy várost, országot. Piaci alapon azonban jelenleg nem fenntarthatók a szubkultúrák, illetve művészetek, pedig ezekre is szükség van.

Így jobbnak tűnik, ha a központi kormányzat oly módon decentralizálja a kultúra ezen, piaci alapon képtelen ágait, hogy közben ott marad mögötte és az önkormányzatok közvetett támogatásokat igényelhetnek számukra.

E. Külügy, honvédelem

Ez egy igen rövid témája a dolgotnak, ugyanis ezen feladatok a kormányzat legfontosabbjai közé sorolhatóak, azonban ezek esetében értelmetlen beszélni helyi ellátásról. Csak a legfelső szint, központi kormányzat láthatja el hatékonyan.

F. Lakásügy

Jelenlegi helyzetben, amikor a válság és az annak következtében a devizahitelek megugró törlesztő részletei miatt egyre több ember veszíti el lakását illetve áll fenn a veszélye, hogy elveszti lakását túlságosan nagy feladatnak tartanám az önkormányzatok számára a probléma decentralizált kezelését. Ugyanis itt át kellene vállalniuk a bérlakásaikba költöző adósok hiteleit, ami többek között tovább növelné, a már így is devizában eladósodott önkormányzatok hitelét, ennek következtében tovább növelve a pénzügyi kockázataikat is.

Jelenleg is működnek bérlakás programok az önkormányzatoknál, azonban ezek a már korábban valamilyen okokból kifolyólag hátrányos helyzetbe kerültek próbál segíteni. Azonban ezek száma is folyamatosan csökkent a rendszerváltás óta az önkormányzati vagyonfelélések következtében illetve a Bérlakástörvény 1993-as életbe lépését követően. 1990-ben a tanácsi vagy egyéb állami tulajdonban lévő bérlakások a teljes lakásállomány 24 százalékát tették ki, míg jelenleg ezt a mértéket 8 százalékra teszik. Ebből következik, hogy jelenleg a lakások tulajdonosi arány 92 százalékos, amely az ország munkavállalóinak mobilitási problémáinak is egyik kiváltója, ugyanis a magyar lakosság nem szereti eladni lakását, illetve hosszú időbe kerül eladni, újat keresni, megvenni új lakását egy másik régióban, ahol esetleg megfelelőbbek lennének munkavállalási esélyeik.

8.ábra
(forrás: KSH)

A devizahiteleket törleszteni képtelen adósok számára ezek a helyi programok nem nyújtanak megoldást, annyira nem is, vagy csak nehezen szélesíthető ki a szolgáltatás köre, hogy mindegyikük számára megoldást jelentsen. Így a központi kormányzatnak kell fellépnie az ügyben, erre már készültek is tervek, többek közt a sokat emlegetett ócsai bérlakások terve. Egy ehhez hasonló bérlakás építési hullám, az építőiparon is segíthetne, amely a jelenlegi válság kezdete óta hanyatlik.

Lehetséges megfelelő megoldás volna, ha a központi kormányzat vállalná át mind az új bérlakások építéseinek költségeit, mind a bérlakásokba költöztetett devizahitelesek hiteleit, a lakásokkal való gazdálkodást pedig oly módon adná a helyi kormányzatok kezébe, hogy megszabja, abba csak a válság következtében tönkrement családok költözhetnek, illetve nem adhatóak el, megakadályozva ezzel, hogy a korábban már lezajlott vagyonfelélést, illetve áron alul történő eladást. A bedőlt devizahitelesek lakásait pedig az állam, a lakáspiacot nem bedöntve lassabb ütemben bocsájthatja piacra, értékesítésre az ilyen módon hozzá került ingatlanokat, illetve amelyek megfelelnek a követelményeknek bérlakássá alakíthatók.

Egy ilyen alapon hosszútávon fennmaradó rendszer a válságból kilábalás utáni 5-8 évre már csökkenthető volna, ha a bérlakásokban élő korábbi devizahitelesek tulajdonosként kívánnak ismét élni egy lakásban, de az is elképzelhető, hogy a hitelek kockázataitól félve, Magyarországon is amerikai, nyugat-európai hagyományokhoz hasonlóan megemelkedne a tartósan bérlakásban, albérletben élő háztartások száma és csökkenne a tulajdonosként lakók száma, amely növelné a lakosok mobilitását is.

G. Környezetvédelem

Ugyanaz elmondható, mint a legtöbb téren, hosszú távú stratégia nélkül nem működhet megfelelően. Országos tervre és stratégiára van szükség, ezt pedig megfelelően a központi kormányzat képes megszervezni, szabályozni.

A világ afelé halad (Magyarország sajnos kissé lemaradva tőle), hogy minél nagyobb arányban állítsanak elő és használjanak fel alternatív, megújuló energiát. Ennek eléréséhez, megvalósításához magyar, illetve külföldi befektetők szükségesek. Azonban ezekhez a beruházásokhoz nem csak tőke kell, hanem a már sokszor emlegetett hosszú távú, biztos törvényi háttér. A zöld energiaszektor jelenleg költséges technológiákkal dolgozik, aminek piaci alapon történő megtérülése nem tűnik reálisnak még 10 éves távlatokban sem a mostani körülmények között. Tovább nehezíti pedig ezen beruházásokat a bizonytalan, gyorsan változó politikai akarat illetve annak hiánya a szektor jövőjéről. A bizonytalan környezet pedig a projektek költségét is növeli például a politikai kockázatok által, amely sajnos ma Magyarországon nagyon magas. Ezeken egy németországihoz, ausztriaihoz hasonló szabályozási, támogatási rendszerrel sokat segíthetne az állam. Ott már kitalálták a megfelelő módszert, nekünk csak át kellene ültetni a magyar törvények szintjére. Nem kell más a zöld energetikai beruházások számára mint, hogy garantáljon az állam valamennyi kötelező átvételt, illetve egy hosszú távon garantált támogatási rendszer létrehozása növelhetné a befektetői hajlandóságot. Ez azért volna fontos, mert jelenleg már növekedett a régió befektetői hajlandósága az energetikai szektorban, azonban még a magyar befektetők is román, bolgár piacok után néz, a magyar zöld energetikai intézményrendszer hibái miatt.

Jelenleg pedig, kétharmados parlamenti háttérrel a szektort gyötrő bizonytalanságok és hiányosságok kiküszöbölhetőek volnának, általánosságban véve pedig egy racionális politikával a beruházások politikai kockázata is csökkenthető volna, ezáltal pedig a beruházások száma és mértéke növekedésnek indulhatna.

A zöld energetika mellett másik fontos környezetvédelmi téma a Paksi Atomerőmű élettartamának hosszabbítása. Erről és ehhez hasonló témakörökről, mint már korábban említésre került hosszú távú, átfogó, biztos stratégia kell, továbbá pedig kellően racionálisnak és társadalmilag elfogadottnak kell lennie, hogy a következő kormányok is egyetérthessenek vele, vagy legalábbis ne akarják megváltoztatni, esetleg eltörölni. Ez az ami sajnos jelenleg hiányzik, nem sikerült elfogadni eddig teljes konszenzussal az atomenergiára kiterő törvényt, rendeletet.

Ezekkel ellentétben szerencsére a felállított intézményrendszerek megfelelően működnek, hogy csak néhány példát említsünk a tájvédelem, az élővilág védelme vagy a vizek védelme megfelelő.

Problémák az erdővagyon védelmével, a főként télen tapasztalható illegális fakivágásoknál tapasztalható illetve a nemzetközi hulladéklerakás terén jelentkeztek problémák az elmúlt években.

Előbbivel későbbiekben, a közbiztonság témájánál foglalkozik a dolgozat, utóbbi pedig szerencsére visszaszorult az előző évtized botrányai után, a rendőrség azóta fokozottan figyel az ezzel kapcsolatos visszaélésekre, amely napjainkban is jelentős konfliktusok forrása többek közt Olaszországban a maffia befolyása miatt.

Továbbá pedig a dolgozat írója fontosnak tartja a kampányok, programok további indítását, amely környezettudatosabbá teheti a lakosságot. Itt nem csak a kormány, minisztérium által szponzorált hirdetésekről, reklámokról van szó. Gyakran lényegesen nagyobb hatékonysággal tudnak civil szervezetek kampányolni a kormánynál, tehát ezek támogatására fontos volna szánni pénzt közvetlen kampányok, reklámok helyett. A kormányzati programok gyakran ellenkezőjét tudják elérni, kiváltani a nem megfelelő hangvétellel, stílussal, megfogalmazással. A városi kerékpározás elterjedése, divatja mutatja véleményem szerint legjobban, hogy a mai fiatal generáció fogékony a környezettudatos életmódra is, azonban ehhez azt divatossá kell tenni, megfelelő civil akciókkal, megmozdulásokkal, a kormánynak pedig ezt csak támogatnia kell (a kerékpározásban maradva például a Károly körüti kerékpárút építésével tette ezt jól). Erre jó példa a minden évben a Föld napján megtartott Föld Órája címet viselő program, melynek keretében a csatlakozók egy órára lekapcsolják a világítást, tévét, számítógépet, ezzel felhívva a figyelmet környezetünk problémáira, amelyhez Magyarország is csatlakozott lekapcsolva az intézmények díszkivilágítását.

Ezek mellett az országos programok, stratégiák, megoldandó problémák mellett természetesen vannak kisebb horderejű megoldandó feladatok is környezetvédelem terén, amelyek decentralizáltan megfelelően elláthatók, emellett pedig a környezetvédelemmel kapcsolatos Európai Unió rendelkezések, irányelvek helyi szinten szoktak érvényesülni. Kisebb horderejű feladat, amelyet jelenleg is megfelelően látnak el a helyi önkormányzatok a kommunális hulladék elszállítása, kezelése, amelyet általában városi szolgáltató vállalatokhoz kiszervezve látnak el. Emellett a helyi szint (ebben a helyzetben inkább megyei önkormányzat, nem helyi) elláthatna egy alsó szintű ellenőrző szerepkört is, vagyis a helyi visszaélésekkel foglalkozhatna, illetve vizsgálhatná helyben a környezetvédelmi szabályok betartását. A jelenlegi hivatalok pedig egy fellebbviteli

rendszerben kapnák meg az ügyeket, illetve mind rendelkezne megyei szervvel. Most ugyanis csak együttműködnek legfeljebb az önkormányzatok környezetvédelemmel foglalkozó osztályai a hivatalokkal az ügy érdekében. Ezáltal azonban szerencsére viszonylag felkészültek lennének egy ilyen átalakításhoz, vélhetően nem jelentene különösebb sokkot a rendszerben

Jelenleg is a helyi önkormányzatok feladata a témakörben a természeti értékek védetté nyilvánítása, a levegő tisztaság védelme, a zajvédelmi előírások tervezése és a helyi jelentőségű természeti értékek megóvása, őrzése, fenntartása.

H. Kisebbségpolitika

A szerző véleménye és beállítottsága szerint legjobban, leghatékonyabban nagy változásokat alulról építkező reformokkal lehet elérni. A mai magyar társadalomban pedig a kisebbségek rossz helyzete olyan szintre ért el, hogy szükség van ilyen fordulatváltásra. Napjainkban Magyarország két legnagyobb nemzetisége a roma és a zsidó, ebből következően ők vannak leginkább kitéve konfliktusoknak és a szélsőjobb felemelkedése általi fenyegetéseknek.

Túlzás volna azonban ma Magyarországon zsidóproblémáról beszélni, a mai magyar társadalom elég kis része antiszemita, azonban sajnos a tendencia növekszik. Ezen azonban csak társadalmi párbeszéddel és esetleg egy rasszizmus és gyűlöletkeltés elleni szigorú törvénnyel lehetne csökkenteni, ezzel azonban a dolgozat részletesebben nem foglalkozik.

A legnagyobb mai magyar kisebbség és egyben a legrosszabb helyzetben élő népcsoport, a romák helyzete azonban jelentősen javítható volna állami feladatellátás hatékonyabbá tételével, állami programokkal is. A fentebb említett alulról építkezés itt a szerző véleménye szerint rendkívül hatékonyan tudna működni, azonban ennek nem hirtelen, rövid távon lenne hatása, még csak nem is egy politikai cikluson belül (, amelyben általában a politikusok gondolkoznak), hanem legkorábban 10-15 éves távlatban. Ez nagyban megnehezíti a dolgot sajnos.

A lehetséges megoldás ezen a téren hosszú távon egy szélesebb értelmiségi roma réteg létrehozása volna, amely megfelelően a közösség élére tudna állni később továbbá pedig

példaképet jelentenének az utánuk következő generációk számára. Ezzel egyetemben pedig később ez a jelentős létszámú kisebbség arányosan képviselhetné magát a rendvédelmi szervekben, a törvénykezésben, egészségügyben vagy az oktatásban is, az élet minden területén. Ezáltal pedig egy amerikaihoz hasonló fejlődés indulhatna el életükben, környezetükben, a társadalom egésze pedig elfogadóbb, empatikusabb lenne. Ehhez a programhoz központi, illetve Európai Unió finanszírozás szükséges, ugyanis pontosan azokon az elmaradottabb térségeken van jelentősebben jelen a probléma, ott van gond, ahol a pénz is kevesebb, leginkább az északkeleti megyékben. Ezeknek a finanszírozásoknak azonban csak támogatás szintjén kell jelen lenni, minden mást decentralizáltan, az oktatáshoz hasonlóan helyi szinten lehetne megoldani, illetve szociológusok, kutatók segítségével ugyanis jobban ismerik a szükségleteket, tájékozottabbak e téren.

Kiemelkedően magas támogatásokkal lehetne ösztönözni a szegény, azonban tehetséges gyerekeket, így a szülők terhei csökkenthetők, illetve érdekeltté tehetők abban, hogy gyermekük iskolába járjon. Emellett pedig középiskolai szinten egy a mainál modernebb, nagyobb résztvevőszámú kollégiumi ellátás biztosításával növelni lehetne a tehetséges, azonban jó gimnáziumoktól rendkívül messze falun, tanyán élő kisebbségek lehetőségét, hogy jó színvonalon folytassák tanulmányaikat. A kollégiumi ellátás megadná számukra azt a pluszt is, hogy jobb életkörülmények közt tanuljanak és ezzel egyben kiszakadnának a közösségből, amelyben élnek.

Ha pedig ténylegesen létrejönne egy értelmiségi réteg, az a fentebb bemutatott mechanizmus alapján rendkívüli előrelépést tudna jelenteni nem csak a kisebbség, de az egész társadalom számára.

I. Közbiztonság

A világon jó néhány helyen működnek olyan rendőrségek, melyek a helyi kormányzat hatáskörébe tartoznak. Az Egyesült Államokban ez a jól ismert, filmekből annyit látott seriff intézménye. Ez nagyon jól működik, azonban hagyományainkat figyelembe véve bevezethetetlen volna a rendszer, ugyanis a seriffeket közvetlenül a körzetükbe tartozó állampolgárok választják, ez pedig idegen nem csak a magyar, de az európai mentalitástól, hagyományoktól.

Ellenben van Európában, környező országokban is decentralizáltan működő rendészeti szerv, többek közt Ausztriában, Lengyelországban is. Magyarországon is többször felvetült az ötlet, azonban mindig elutasításra került.

Azonban a jelenlegi kihívások, a helyi bűnözés visszaszorítása elengedhetetlenné teszi a kérdés újratárgyalását. Egy közösségi rendőrségnek napjainkban helye van, ugyanis a „hagyományos értelemben vett rendőrség” jelenleg nagyon leterhelt. Sok, zömében helyi közösségeket érintő problémával (kisebb rongálások, engedély nélküli árusítás, stb.) nem tudnak foglalkozni, illetőleg egy helyi rendőrség létrehozása által jobban jelen lehetne a rendészet mindennapjainkban az utcákon.

Ezt úgy tűnik a kormány is hasonlóan látja, ugyanis az új önkormányzati törvény úgy tűnik engedélyezi majd a települési rendőrségek felállítását. Megtették a lépést, azonban nem biztos, hogy a legjobb módon. Nem növelné nagyon a kiadásokat, ha a mindenképpen korengedményes nyugdíjból visszavezetni kívánt rendészeti szakemberek egy részével látnák el ezeket a feladatokat (alacsonyabb tisztségekből nyugdíjba vonultakkal értelemszerűen) és melléjük osztanának be fiatal, pályakezdőket. Ugyanis a korábban nyugdíjas rendvédelmisek bérei már benne vannak a rendszerben, csak nyugdíj formájában, továbbá pedig ezen szakemberek kellő tapasztalattal rendelkeznek, hogy képzésük olcsó legyen, nem kell hosszú ideig erre pénzt és időt fordítani. A következő generációt pedig ők maguk tudják bevezetni a szakmába. Nem kellene nagy létszámúnak lennie ennek a testületnek, illetve erőforrásigényük is alacsonyabb volna, azáltal, hogy bűnügyi nyomozásokat nem folytatnának. Ezzel is azonban nagyban megkönnyítenék a „hagyományos rendőrség” munkáját, ők ugyanis így a nagyobb horderejű ügyekre tudnának több erőforrást csoportosítani. Növekedne azonban ezáltal a közbiztonság a problémás településeken, visszaszorítható volna az elmúlt években, főként elmaradottabb területeken tapasztalható uzsorázás illetve téli erdőirtás is.

J. Egyebek

Egyéb olyan témákkal, állami feladatokkal, mint a nyugdíjbiztosítással, társadalombiztosítással, segélyezéssel, pénzüggel, gazdasággal, fejlesztéssel, támogatással, annak ellenére hogy fontos tagjai a közfeladatoknak nem foglalkozik a dolgozat, mivel azok az állam redistribúciós, illetve stabilizáció funkcióinak ellátására

irányulnak, ezeket pedig egyértelműen csak a központi kormányzat láthatja el hatékonyan, mint azt már többször leszögezte a szöveg korábban.

Az önkormányzati eladósodottság kapcsán nyilvánvalóan felmerülő és helyet érdemlő kérdés, hogy legyen-e, kell-e konszolidálás, adósságból kimentés a legeladósodottabb önkormányzatok esetében.

A szerző véleménye szerint nem. Néhány nagyobb helyi kormányzatot csődbe lehetne engedni, majd újraszervezni. Ezzel egyértelműsíthetnék, hogy a központi kormányzat nem vállal semmiféle garanciát értük, így a várakozások is csökkennének mindkét oldalról feloldva a jelenlegi moral hazard problémákat. Az önkormányzatok egyfelől visszafognák a sok esetben eszeveszett költekezésüket, óvatosabban, körültekintőbben vennének fel hiteleket, bocsátanának ki kötvényeket, „keményebb” költségvetési korlátot tartanának, a bankok is visszább fognák a szektor irányába célzott hiteleiket, illetve szigorúbb feltételekhez kötnék azt, így csökkentve saját kockázatukat. Ehhez viszont szükséges lenne az önkormányzatok pénzügyi dolgait rendbe tenni, fenntarthatóvá tenni a rendszert és a szubszidiaritás elvét a jelenleginél lényegesen jobban figyelembe venni.

Azonban e forgatókönyv megvalósulásának a jelenlegi politikai környezetben vajmi kevés esélye van. Szinte mindenhol kormánypárti önkormányzati vezetők vannak, nem is ritkán a központi kormányzatban is vezető szerepet betöltő politikusok, így pedig problémás lenne politikailag a szcenárió az alkuk és pártérdekek miatt. Ebből következően pedig a fiskális fegyelmet ezen a téren továbbra is nehéz lenne elérni.

IRODALOMJEGYZÉK

Brennan, Geoffrey – James M. Buchanan. 1980. The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution. Cambridge University Press.

Brown, CH. C.–Oates, Wallace E. (1987): Assistance to the Poor in a Federal System. Journal of Public Economics

Cullis, John G. – Jones, Philip R. (2003): Közpénzügyek és közösségi döntések, Aula

Florestal, Keetlen - Cooper, Robb (1997): Decentralization of education, IBRD

Garzarelli, Giampaolo (2004): Old and New Theories of Fiscal Federalism, Organizational Design Problems, and Tiebout, Journal of public finance and public choice XXII

Gramlich, Edward (1987): Subnational Fiscal Policy. Perspectives on Local Public Finance and Public Policy: A Research Annual 3

Inman, Robert P. (2003)_ Transfers and Bailouts: Enforcing Local Fiscal Discipline with Lessons from U.S. Federalism, Enforcing the Hard Budget Constraint, MIT Press, 2003.

Inman, R. P.–Rubinfeld D. L (1996): Designing Tax Policy in Federalist Economies: An Overview. Journal of Public Economics

Jisoon Lee (2001): Education Policy in the Republic of Korea: Building Block or Stumbling Block? , School of Economics, Seoul National University

Kassó Zsuzsanna (2006a): Miért van szükség az államháztartás pénzügyi beszámolórendszerének megváltoztatására? – Vigvári A. (szerk.) Decentralizáció, transzparencia, elszámoltathatóság. Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről. IDEA, MKI, Budapest.

Kassó Zsuzsanna (2006b): Szükség van-e államszámviteli törvényre? – Vigvári A. (szerk.) Vissza az alapokhoz!, MTA-MEH Stratégiai Kutatások. Új Mandátum Kiadó, Budapest

Mike Károly (2009): Adalékok a fiskális föderalizmus gazdaságtanához – alkalmazásokkal az Európai Unióra, PhD. értekezés, BCE

Musgrave, Richard Abel – Musgrave, Peggy B. (1989): Public Finance in Theory and Practice, McGraw Hill

Oates, Wallace E.(1977): An economist perspective on Fiscal federalism in The Political Economy of Fiscal Federalism (ed.by. W.E.Oates), Lexington Books,

Oates, Wallace E. (1991): Studies in Fiscal Federalism, Elgar

Oates, Wallace E. (1999): An Essay on Fiscal Federalism, Journal of Economic Literature, 37. szám

Oates, Wallace E. (2005): Toward a second-generation theory of fiscal federalism, International tax and public finance, 12

Rubinfeld, D.L (1987).: The economics of the local public sector, Auerbach

Saltman R. B. , Bankauskaite V, Vrangbek K. (2007) : Decentralization in health care, European Observatory on Health Systems and Policies Series

Seabright, Paul (1996): Accountability and decentralisation in government: An incomplete contract model, European Economic Review, Elsevier, 40

Stiglitz, Joseph E. (2003): A kormányzati szektor gazdaságtana, KJK. Kerszöv

Tiebout, Charles M. (1956). A Pure Theory of Local Expenditures, Journal of Political Economy 64.szám

Vígvári András (2008): Szubszidiaritás nélküli decentralizáció. Néhány adalék az önkormányzatiság magyar modelljének korszerűsítéséhez. Tér és Társadalom, 2008. 1. szám

Vígvári András (2009): Atipikus önkormányzati eladósodás Magyarországon. Közgazdasági Szemle LVI. Évfolyam, 2009. július-augusztus

Vígvári András (2010): Megtelt-e a konfliktuskonténer? Néhány pénzügyi szempont a helyzetértékeléshez és a rendszer átalakításához, Pénzügyi Szemle 2010. 3. szám

Weingast, Berry R. (1995): The economic role of political institutions: Marketpreserving federalism and economic growth, Journal of Law, Economics and Organization 11.

Wiseman, Jack (1989): Cost, choice and political economy, Elgar

Világgazdaság.hu, <http://www.vilaggazdasag.hu/vallalatok/ipar/tovabbra-is-magas-a-kozmuollo-50143> (letöltve: 2011. szeptember 8.)

PISA 2009 tájékoztató füzet, NEFMI